

Natuurklanken

januari - februari - maart 2023 nummer 1

Adressen

Bestuur

Voorzitter: Vacature
voorzitter@epe-heerde.knnv.nl
Secretaris: Yvonne Zeegers
secretaris@epe-heerde.knnv.nl
Penningmeester: Ron Roovers
penningmeester@epe-heerde.knnv.nl
Algemeen lid: Wim Oosterloo (contactpersoon
natuurbescherming)

Algemeen lid: Vacature

Ledenadministratie

Yvonne Zeegers
ledenadministratie@epe-heerde.knnv.nl

Website

landelijk: www.knnv.nl
afdeling: epe-heerde.knnv.nl
Webmaster: Herman Snoek
info@epe-heerde.knnv.nl

Contactpersoon werkgroepen

Planten: Egbert de Boer

Paddenstoelen: Herman Snoek
info@epe-heerde.knnv.nl
Insecten: Gerard Plat

Geologie en Landschap: Tjada Amsterdam
Mossen: Mariet van Gelder

Vogels: zie website epe-heerde.knnv.nl
Zoogdieren: Frans Bosch

Natuurpadcommissie

Tjada Amsterdam, Margriet Maan

Tuinambassadeur

(Elly ter Stege): Vacature

Colofon

Wat doen wij

KNNV Epe-Heerde is een actieve vereniging. Naast ontspanning doen we inventarisaties van flora en fauna, gegevens die de landelijke databanken voorzien van nuttige informatie in ons werkgebied. Op het gebied van natuurbescherming houden we de ontwikkelingen in de regio bij en geven we advies en commentaar in het belang van de natuur.

Over Natuurklanken

Natuurklanken is het afdelingsblad van de Koninklijke Ned. Natuurhistorische Vereniging (KNNV), vereniging voor veldbiologie, afdeling Epe-Heerde. Het wordt verspreid onder de leden en verschijnt vier maal per jaar.

Coördinatie bezorging

Lita Keuskamp

Redactie en digitale kopij

Lita Keuskamp, Joke van Litsenburg, Herwin Looman
Kopij naar: redactie.knnv.eh@outlook.com
Sluitingsdatum kopij volgende Natuurklanken:
1 maart 2023.
Foto's graag in hoge resolutie en apart aanleveren.

Contributie en lidmaatschap

Leden € 30,- per jaar
Huisgenootleden € 12,50 per jaar
Leden van andere KNNV afdelingen € 10,- per jaar
Contributie betalingen steeds vóór 1 maart naar:
Rabobank IBAN: NL69RABO0101.219.865 t.n.v.
penningmeester KNNV afd. Epe-Heerde, Weteringdijk
47, 8166 KS Emst
Indien u het lidmaatschap wilt beëindigen dan dient dit schriftelijk te gebeuren (via ledenadm.) vóór 1 november voorafgaand aan het nieuwe lidmaatschapsjaar.

Welkom nieuwe leden

Linda en Bert Burgers (Vaassen)
Fer Boei (Epe)

Inhoud

Stuurpraat	4
Jaarverslag 2022 KNNV Epe-Heerde	5
Klein geaderd witje	9
Uitnodiging Algemene Ledenvergadering	10
Programma werkgroepen 2023	11
Paddenstoelen	14
Op zoek in Vossenbroek	16
50'ste wandeling met Wim Oosterloo	20
Excursie Diepholzer Moorniederung	21
De Noordse streepvaren uitgestorven ?	26
Kriebelbeestjes op de Jenaplanschool	27
Kamperen met Natuurliefhebbers	27
Beleefweekend 24 september 2022 in Veessen	28
Het Vliegend hert (Lucanus cervus)	29
Verslag waarneming van een Roodhalsgans in het Wapenveldse Broek	30
Vogelwaarnemingen in een bietenveld in Oene	31
Herken je de twaalf boerderij-vee-planten?	32
Een 'Lifer'	34
Insectenhôtels in de gemeente Heerde	37
Gewone snipvlieg	38
Dubbelborstelrietslakvlieg	39
In memoriam Jan Polman	39
Waarneming van Grijze kroonkraanvogels	40
Antwoorden Herken je de twaalf boerderij-vee-planten?	40
Plantenwaarnemingen in 2022 - Een bloemlezing	41
In memoriam Erik Murris	43

Foto voorpagina:

Sperwer, Heerde

Foto Matthijs Bootsma

Foto achterpagina:

Honingzwammen, Kloosterbos Wapenveld

Foto Herwin Looman

Foto's op blz. 2:

- Eikenboleet, Vossenbroek
- Inventarisatie Paddenstoelenwerkgroep in Vossenbroek (Joke van Litsenburg)

Stuurpraat

Beste leden,

Wanneer ik dit schrijf is het begin december. De oostenwind zorgt voor aanvoer van koude lucht. De gevoels-temperatuur ligt ruim onder het vriespunt. Dat is wel even wennen. De meeste loofbomen laten weer hun kale takken zien, vogels komen weer massaal in de tuin op zoek naar eten, de honingbijen zitten op de wintertros en onze kat ligt liever binnen dan dat hij buiten de boel onveilig maakt. Hoewel het usutuvirus nog steeds rondwaard in de merelpopulatie, valt het ons op dat er meer merels dan voorgaande jaren in en om onze tuin rondvliegen en rond hupsen.

Het nieuws wordt beheerst door de oorlog in Oekraïne, de energiecrisis en de inflatie. Er is veel maatschappelijke onrust over wolven, stikstof, Rapport Remkes en zelfs het WK Voetbal in Qatar. Ook binnen de KNNV Epe-Heerde heerst er enige onrust. Jullie zijn eind september geïnformeerd over een verschil van inzicht binnen het bestuur. Dit heeft er uiteindelijk in geresulteerd dat de voorzitter, Freddy Brugmans, heeft besloten zijn taken definitief neer te leggen. De overige bestuursleden hebben te kennen gegeven door te willen gaan en hun termijnen vol te maken. Dit wordt natuurlijk op de Algemene Ledenvergadering (ALV) van februari 2023 besproken.

Ondanks de bestuurlijke problemen heeft het bestuur uitgebreide plannen voor 2023 gemaakt en kijken we met goede moed vooruit. Zo staat er o.a. een Nieuwjaarswandeling gepland, de werkgroepenavond wordt eind januari gehouden, is er een ALV uitgeroepen en zijn de datums voor de 1000-soorten dagen geprikt. Er wordt ook nagedacht over algemene lezingen. We zijn ook altijd op zoek naar sprekers. Mocht je een leuk onderwerp hebben voor een lezing of een enthousiaste spreker kennen, laat het ons weten.

De kosten van de lezingen wordt steeds hoger. Dit wordt onder andere veroorzaakt door de stijgende huur van de grote zaal in het Kulturhus Epe, maar bovenal vragen sprekers een steeds hogere onkostenvergoeding. Daarom hebben we "Algemene lezingen" als doel van de Rabo Clubsupport actie gekozen. Mede dankzij jullie stemmen hebben we een mooie opbrengst van € 385,39 opgehaald! Dit bedrag zal gereserveerd worden voor het bekostigen van de algemene lezingen.

Ik wens jullie namens het voltallige bestuur fijne feestdagen en een goed begin van 2023. Hopelijk zien we elkaar op een van de activiteiten. Veel leesplezier met deze uitgave van Natuurklanken.

Ron Roovers , Penningmeester

Landgoed Petrea - Foto Herwin Looman

*De redactie van
Natuurklanken
wensst u
fijne feestdagen
en een
gezond
2023!*

Jaarverslag 2022 KNNV Epe-Heerde

Leden

Eind 2022 stonden er 126 leden, 24 huisgenoten en 5 elfjesleden ingeschreven in het ledenregister.

Bestuur

Freddy Brugmans (voorzitter), Wim Oosterloo (algemeen bestuurslid), Ron Roovers (penningmeester) en Yvonne Zeegers (secretaris).

Freddy Brugmans heeft op 01 oktober 2022 zijn functie neergelegd. Verschil van inzicht binnen het bestuur lag hieraan ten grondslag.

Op dit moment zijn er vacatures voor een Voorzitter en een Algemeen Bestuurslid.

Algemene ledenvergadering

Op 17 februari 2022 is de Algemene Ledenvergadering via videoverbinding (Zoom) gehouden. 13 leden hebben deze vergadering bijgewoond.

Belangrijke punten waren o.a. de financiën, de begroting, jaarplan en meerjarenplan, activiteiten m.b.t. diverse projecten, communicatie.

Bestuursvergaderingen

Dit jaar zijn er 3 bestuursvergaderingen gehouden.

- De belangrijkste punten die besproken werden zijn:
- Financiën en contributiebetalingen
- Maatregelen betreffende Corona epidemie
- Vacatures
- Activiteiten
- Onderwerpen die besproken zijn in de Beleidsraad en de Vertegenwoordigende Vergadering
- Meerjarenplan
- Natuurklanken, facebook, e-mail en website
- Activiteiten Natuurbescherming en Natuurbeheer

Commissies

Kascommissie

De kascommissie bestond dit jaar uit Henk Dirkzwager, Peter Maas Geesteranus en Theo Tan

Programmacommissie

Er zijn 3 lezingen verzorgd en een workshop:

22 september 2022	“ Hoe gaat het met de libellen in Nederland ” door Gerdien Bos (De Vlinderstichting)
27 oktober 2022	“ Ecologie van Veluwe beken ” door Wim Oosterloo
24 november 2022	“ De Zeearend ” door Stef van Rijn (Werkgroep Zeearend)
26 april 2022 workshop	“ Gebruik mobiele apps bij inventariseren voor Verspreidingsatlas en Waarneming.nl (Vera, Obsidentify en Obsmapp) ” door Herman Snoek

De jaarlijks terugkerende activiteiten zoals de Nieuwjaarswandeling en de werkgroepenavond zijn vanwege de toen nog geldende corona-maatregelen niet georganiseerd.

Voor de **1000-soorten dagen** waren we te gast op Landgoed Vosbergen in Heerde op 20 en 21 mei 2022.

Er zijn die dagen diverse excursies georganiseerd met als onderwerp vleermuizen, insecten, vogels, paddenstoelen, planten en een landgoedwandeling, met aandacht voor cultuurhistorie, landschap, flora en fauna en geologisch onderzoek. Er was een “stenen spreekuur” met uitleg over de samenstelling en herkomst van stenen.

Public Relations – website en facebook

De PR en de website worden door Herman Snoek en Joke van Litsenburg verzorgd.

Facebook wordt door Ron Roovers bijgehouden.

Evenementencommissie

De werkgroep Geologie heeft op 9 april tijdens de Historische infomarkt van Ampt Epe, het IJzerwinningproject gepresenteerd met een uitstalling van alle materialen en een PowerPoint presentatie.

Op dit moment is er een vacature voor evenementen-coördinator.

Commissie natuurpad

In 2022 is alleen het meest noodzakelijke onderhoud gepleegd door Tjada Amsterdam.

De werkgroep Natuurpad is op dit moment niet actief.

Andere activiteiten

Wandelingen

Onder leiding van Wim Oosterloo gingen elke eerste dinsdag van de maand ongeveer 15 deelnemers op pad voor een route van 4 tot 7,5 kilometer, telkens in een ander gebied in onze regio. Regelmatig werd er even stil gestaan bij een paddenstoel, vogel, plant, een mooi landschap of welk opvallend object dan ook. Het is een heterogene groep wat betreft kennis van flora, fauna en landschap. Leerzame wandelingen, ook wat betreft de gebieden. Zowel KNNV-leden (gratis) als niet-leden (bijdrage € 2,00 per wandeling) kunnen hieraan deelnemen.

Wandelingen met Wim Oosterloo:

01 maart 2022	Agrarische omgeving Zuuk
05 april 2022	Koppelsprengen bij Ugchelen - 't Leesten
03 mei 2022	Horsthoekerbeek en de Dellen
05 juli 2022	Korte Broek Vaassen
02 augustus 2022	Noorderveld bij Vierhouten
06 september 2022	Dellen (onder leiding van Tjada Amsterdam)
04 oktober 2022	Sprengengebied Nierssen
01 november 2022	Kloosterbos Wapenveld
06 december 2022	Eperholt (Eper gemeentebossen)

Gemiddeld aantal deelnemers: 16

Op 4 oktober organiseerde Wim zijn 50e wandeling. Nog steeds met groot succes.

Andere publiekswandelingen

26 juni 2022 Tjada Amsterdam heeft ook nu weer met veel succes op 26 juni 2022 de wandeling op de Renderklippen georganiseerd, met als motto "wat het landschap je vertelt". Aan deze activiteit hebben alle werkgroepen een bijdrage geleverd.

25 september 2022 Nijenstein en een klein gedeelte van de Welsumerwaarden (Adrie Hottinga).

08 oktober 2022 Natuurpad Epe (georganiseerd door de paddenstoelenwerkgroep)

Tuinambassadeurs

Er zijn geen activiteiten te melden.

Er bestaat nog steeds een vacature.

Werkgroepen/commissies en contactpersonen

Onze vereniging heeft de volgende werkgroepen:

Geologie en Landschap (coördinatie Tjada Amsterdam)

Insecten (coördinatie Gerard Plat)

Mossen (coördinatie Mariet van Gelder)

Paddenstoelen (coördinatie Herman Snoek)

Planten (coördinatie Egbert de Boer)

Vogels (geen vaste coördinator)

Zoogdieren (coördinatie Frans Bosch)

Evenementen (contactpersoon - vacature)

Natuurpad (contactpersonen: Tjada Amsterdam en Margriet Maan)

Alle werkgroepen hebben een gevarieerd programma verzorgd met bijeenkomsten en interessante excursies

Meer informatie hierover in Natuurklanken en op de website.

Daarnaast zijn er contactpersonen voor:

Tuinambassadeurs: Elly ter Stege

Wandelingen: Wim Oosterloo

Publicaties

De volgende publicaties zijn verschenen:

2022 Rapport Pluizenmeer en Wollegrasven: "**Nulmeting insecten 2021**"

2022 Verslag Wapenveldsche Broek: "**Weidevogels in de kijker**"

Aan het rapport Korte broek werken alle werkgroepen mee. Het zal in 2023 worden afgerond.

De rapporten zijn op onze website te vinden, evenals vele eerder verschenen rapporten.

Natuurbescherming en Natuurontwikkeling

Onderstaand is het overzicht van acties weergegeven met het aanspreekpunt binnen onze afdeling:

Motorcross terrein Heerde. Door de KNNV is een zienswijze ingediend voor het verlenen van een omgevingsvergunning van de Gemeente Heerde. De gemeente Heerde wil de bestaande illegale situatie, die negen jaar is gedoogd, legaliseren. De ingediende zienswijze van de KNNV heeft niet geleid tot een inperking van de bestaande activiteiten en de omgevingsvergunning wordt niet aangepast, wel hebben B&W van de gemeente Heerde besloten dat de gevraagde uitbreiding van de MSV-NOV niet wordt gehonoreerd. (Adrie Hottinga)

Adoptiesoorten gemeente Heerde. In 2020 heeft de gemeente Heerde, in overleg met o.a. KNNV Epe-Heerde, acties besproken in de hoop dat het de biodiversiteit in het algemeen ten goede komt. De percelen, die zijn ingezaaid zijn met wildeplantenmengsels, werden gevolgd in de ontwikkeling en we gaven advies. Over het beheer van de bermen in het buitengebied was regelmatig contact. Op dit moment is er vanuit de gemeente hierover geen communicatie. (Mariet van Gelder)

Snelle fietsroute Apeldoorn Epe (F50). Het project wordt kortweg F50 genoemd, omdat het fietspad ongeveer parallel aan de snelweg A50 gaat lopen. Wij hebben zitting in de klankbordgroep. Begin 2022 heeft de gemeente Apeldoorn besloten om de ambitie voor het fietspad van Apeldoorn naar Vaassen/Epe tot een snelfietsroute te laten vervallen. De gemeente Apeldoorn gaat de bestaande route op sobere wijze verbeteren, hierbij wordt rekening gehouden met een aantal uitgangspunten: zoals het veiliger maken van de kruispunten, zoveel mogelijk behoud van landschappelijk groen en beperkte verbreding van de verharding om de verkeersveiligheid te verbeteren. De gemeente Epe gaat de route op haar grondgebied aanpassen. Inmiddels is hierover een eerste workshop gehouden, die met name in het teken stond van de wijze waarop kruispunten verkeersveilig kunnen worden gemaakt. (Wim Oosterloo)

Regionale Energie Strategie (RES) Gemeente Heerde. Namens de KNNV is er een reactie verzonden op het Uitnodigingskader van de RES in de gem. Heerde. Er is een vervolgsessie geweest en de KNNV heeft een Webinar gevolgd over de gevolgen van de aanwezigheid van de Wespensdief op de Veluwe. Er zal eerst drie jaar onderzoek plaatsvinden naar de migratie van wespensdieven op en rond de Veluwe. Inmiddels liggen er meerdere aanvragen in Heerde voor het plaatsen van zonnepanelen op landbouwgrond. (Adrie Hottinga)

Regionale Energie Strategie (RES) Gemeente Epe. Wij hebben deelgenomen in de klankbordgroep. De gemeente Epe is bezig met een "Uitwerkingskader zon en wind". (Wim Oosterloo)

Belevingspad Vaassen. Samen met twee recreatiebedrijven in Vaassen en de Stichting Promotie Epe is een conceptvoorstel voor een belevingspad (voor kinderen en volwassenen) bij Vaassen opgesteld. Bewust is er in eerste instantie voor gekozen geen digitale versie te maken (men zit al te veel achter beeldschermen), maar m.b.v. paaltjes en borden. Kroondomein Het Loo vond dit echter geen goede oplossing. Nu wordt alsnog naar een digitale versie gekeken. (Wim Oosterloo)

Bomenbeleidsplan Epe. De gemeente Epe heeft in 2021 voor de bomen in de openbare ruimte een bomenbeleidsplan opgesteld. Wij hebben actief meegedaan in de klankbordgroep. Afronding van het plan vindt nu binnen de gemeente plaats. (Wim Oosterloo)

Gemeentelijke kaplijst Epe. De gemeente Epe stelt halfjaarlijks een lijst op van te kappen gemeentelijke bomen; een voorjaar – en een najaarskaplijst. Op het ambtelijke rapport kunnen wij op- en aanmerkingen maken. In 2021 is hier weinig van terecht gekomen, omdat met de werkwijze in 2021 de te kappen bomen in het veld vrijwel niet te vinden zijn. Overleg met de gemeente en Axent is nodig om de bomen gemakkelijker te vinden. (Wim Oosterloo)

Omgevingsvisie gemeente Heerde. De gemeente Heerde is sinds 2019 gestart met het opstellen van een omgevingsvisie. Wij draaien actief mee in de werksessies van de gemeente. (Adrie Hottinga, Mariet van Gelder)

Omgevingsvisie gemeente Epe. De gemeente Epe is begonnen met het opstellen van een omgevingsvisie. Wij nemen deel aan de werksessies van de gemeente. De omgevingsvisie "Natuurlijk goed leven" is door de gemeente in 2021 vastgesteld. (Wim Oosterloo)

Bosbeheerplan. De gemeente Epe heeft een nieuw bosbeheerplan voor het bosgebied van de gemeente opgesteld. Wij hebben actief in de klankbordgroep meegedaan. Afronding van het plan vindt nu binnen de gemeente plaats. (Frans Bosch)

Biodiversiteit Openbaar groen gemeente Epe. Gemeente Epe heeft in 2021 een concept biodiversiteitsplan opgesteld. Eind 2021 werd het concept verspreid voor commentaar. Op- en aanmerkingen op een tweetal concepten zijn gemaakt. Ambtelijke afronding van het plan vindt nu binnen de gemeente plaats. (Wim Oosterloo en René Harleman)

Zonnepark Heerderstrand. Boven het parkeerterrein van het Heerderstrand worden zonnepanelen geplaatst. KNNV Epe-Heerde heeft dit eerder geadviseerd, toen de eigenaar het voornemen had zonnepanelen op een groot deel van de plas te leggen. Wij hebben advies gegeven om het terrein zo groen mogelijk in te kleden. De KNNV heeft geen bezwaren tegen de realisatie van het plaatsen van een Solar Green Point op het parkeerter-

rein van Leisurelands bij het Heerderstrand. Tijdens ons terreinbezoek op 12 mei hebben wij geconstateerd dat er geen beschermde soorten aanwezig zijn. Er blijft nog wel een vraag over: twee jaar geleden is bos gekapt en zijn loofbomen geplant in rijen op het parkeerterrein. Is het in het kader van de wetgeving noodzakelijk dat compensatie plaatsvindt? Voor de realisatie van het Solar Green Point worden betonelementen geplaatst. Tijdens een veldbezoek met Natuur & Milieu hebben Adrie Hottinga en Wim Oosterloo Leisurelands geadviseerd om vleermuiskasten in de omgeving op te laten hangen en enkele insectenhôtels tegen de betonelementen te plaatsen. Tevens is het wenselijk om voor Graafbijen zandhopen te creëren in de randzones, mits deze randen grotendeels van de dag door de zon verwarmd worden. Buiten het zomerseizoen is het een hondenloosloopgebied, dus zullen locaties voor Graafbijen beschermd moeten worden tegen honden. (Adrie Hottinga en Wim Oosterloo)

Zonnepark Epe. Wij hebben samen met Natuur en Milieu Gelderland advies gegeven over de inrichting van het park, een ecologische zone langs de Griff, overige randen en binnen het park. De projectleider heeft aangegeven dat wij verder kunnen meedenken over de inrichting. Er zit geen voortgang in deze ontwikkeling. (Wim Oosterloo)

Eikenboom Heerde. Omwonenden hebben bezwaar gemaakt tegen een vergunning van de gemeente Heerde om een mooie solitaire eikenboom op een parkeerterrein te kappen. Wij hebben advies gegeven (Wim Oosterloo en Adrie Hottinga). De rechtbank Gelderland heeft de vergunning vernietigd. Met onderhoudsnoei, zoals ook de omwonenden hebben voorgesteld, zijn volgens de gemeente de risico's te verhelpen. Een mooi succes van enkele bewoners uit Heerde die bezwaar hebben gemaakt tegen een verleende vergunning voor de kap van een mooie eikenboom. Wim en Adrie hebben hier een kleine bijdrage in geleverd (een bezoek en gesprek ter plekke en becommentariëring bezwaar buurtgenoten). We hopen dat de gemeente hiervan geleerd heeft.

Ontwerp recreatiezoneringsplan Veluwe. De KNNV heeft een zienswijze ingediend en tijdens het Webinar zijn vragen gesteld over recreatie uitbreidingsplannen van gemeenten, die haaks staan op de gewenste zoning. Bijvoorbeeld de uitbreiding van de kiosk ter hoogte van de Elburgerweg bij de Renderklippen. (Adrie Hottinga en Wim Oosterloo)

De bouw van woningen in De Kolk in Wapenveld. Met dit laatste verzoek kunnen we niet veel, omdat het een uitbreidingsplan betreft van een nieuwe woonkern en het nu maisland betreft. Periodiek foerageren dassen in het maisveld, maar er is geen hoofdburcht in de nabijgelegen bosstrook aanwezig. Alleen in een situatie dat een hoofdburcht aanwezig is, kan het omgevingsplan aangepast worden. Aangrenzend is een biotoop waar bevers verblijven. (Adrie Hottinga)

Nieuw Landgoed Vlasbeek. Op verzoek van de eigenaren van het nieuw te stichten landgoed Vlasbeek ten oosten van het landgoed Tongeren heeft de KNNV geadviseerd. (Adrie Hottinga)

ATB-ers en Mountainbikers. In november is er een klacht binnen gekomen over de overlast op alle voetpaden rond de Renderklippen en Schaapskooi die deze ATB-ers en Mountainbikers veroorzaken. De KNNV heeft meerdere dezelfde signalen ontvangen. De KNNV gaat in overleg met de terreinbeheerders om deze overlast te reguleren/handhaven. (Wim Oosterloo en Adrie Hottinga)

Meer informatie over de meeste van de voornoemde acties vindt u op de website van onze afdeling, onder het kopje Natuurbescherming.

Natuurklanken

In 2022 zijn er weer 4 goedverzorgde nummers verschenen. De redactie bestaat uit Lita Keuskamp, Joke van Litsenburg en Herwin Looman.

De bezorging werd al 40 jaar door Wim en Paula Bijlsma geregeld. In mei is de bezorging overgedragen aan Lita Keuskamp. Zij zorgt er voor, samen met een netwerk van bezorgers, dat "Natuurklanken" ieder kwartaal weer op tijd in de bus wordt gedaan. Natuurklanken wordt zoveel mogelijk digitaal verstuurd naar leden en relaties. Er is diverse malen de nadruk gelegd op het ontvangen van een digitaal verzonden uitgave, met als voornaamste reden: de kosten beperken.

Landelijke en provinciale KNNV

Het bestuur is aanwezig geweest op de Vertegenwoordigende vergadering en de Beleidsraad. Op provinciaal niveau zijn geen bijeenkomsten geweest.

Contacten met gemeentes

Zowel in Heerde als in Epe heeft de KNNV regelmatig contact met afdelingen van de gemeentes.

Er wordt ook door de gemeentes regelmatig advies gevraagd. Helaas resulteert dat niet altijd in concrete afspraken vanuit de gemeentes.

Contacten met andere organisaties

- KNNV Apeldoorn
- IVN Apeldoorn, IVN Zwolle en en IVN Gelderland
- Staatsbosbeheer
- Floron
- Sovon
- Ravon
- Vereniging Milieuzorg Epe VME
- Vlinderstichting
- Vogelbescherming
- Zoogdiervereniging
- Nederlandse Mycologische Vereniging
- Natuur en Milieu Gelderland.
- Landschapsbeheer Gelderland
- BLWG (Vereniging voor mossen- en korstmossenonderzoek)
- Bekenstichting
- OME (Ons mooi Epe)
- Geldersch Landschap en Kasteelen (GLK)

In de rapporten en publicaties van onze afdeling staan beheeradviezen voor natuurinstanties en natuur-beherende organisaties zoals Staatsbosbeheer, GLK en Natuurmonumenten, gemeenten Heerde en Epe.

Uitwisseling tijdschriften

- Afdelingen van KNNV – IVN Gelderland
- Nationaal Herbarium
- Streekarchief
- Vogelbescherming Nederland
- Bibliotheek
- Openbare bibliotheek Heerde
- Mooi Gelderland (GLK)
- Bekenstichting

Gegevensverspreiding

- Floron
- Sovon
- Ravon
- Rijksherbarium
- Nederlandse Mycologische Vereniging
- Vlinderstichting
- Trekvlinderregistratie
- Streekarchief Noord-Veluwe voor de archivering
- Waarneming.nl en telmee.nl
- BLWG

Klein geaderd witje

Tekst Hilde Ham

Foto Edo Kreuzen

Geen hangplek voor jongeren in onze biodiverse tuin. Wel een ideale slaapplek voor een Klein geaderd witje. Op het blad van een Bonte klimop is de vlinder effectief gecamoufleerd en nauwelijks terug te vinden. De broze en tegelijkertijd sterke vleugels van deze standvlinder zijn gesloten. Energie wordt niet verspild. Windvrij en doodstil overnachten verhoogt de kans op een lang leven in een kort vlinderbestaan. Vleugels spreiden, opwarmen en vliegensvlug een partner kiezen stelt een nieuwe generatie veilig.

Uitnodiging Algemene Ledenvergadering

Het bestuur nodigt de leden van de KNNV afdeling Epe-Heerde uit voor de Algemene Ledenvergadering op donderdag 16 februari 2023 - Aanvang 20.00 uur
Locatie: gebouw Antenne van de Regenboogkerk, Beekstraat 33, 8162 HA Epe.

AGENDA

1. Opening
2. Notulen Algemene Ledenvergadering 17 februari 2022. Conceptverslag in Natuurklanken 2022 - nr. 2
3. Bestuursverkiezing.
Freddy Brugmans, voorzitter, inmiddels afgetreden en niet herkiesbaar
Yvonne Zeegers, secretaris, aftredend en herkiesbaar
Er is een vacature voor een voorzitter en een algemeen bestuurslid
Yvonne Zeegers is herkiesbaar als secretaris voor beperkte duur
4. Algemene mededelingen
Toelichting "Wet bestuur en toezicht rechtspersonen (WBTR)"
5. Jaarverslag KNNV Epe-Heerde 2022 (zie Natuurklanken 2023 – nummer 1)
6. Financiën
 - Verslag penningmeester 2022
 - Verslag kascommissie 2022
 - Begroting 2023
 - Benoeming nieuwe kascommissie
7. Vertegenwoordigende Vergadering KNNV >
Vertegenwoordiging door afdeling.
8. Bijstelling Meerjarenplan en goedkeuring Jaarplan 2023
(bijlagen staan op de website bij informatie voor de leden)
9.
 - Jaarplannen werkgroepen – de verslagen van 2022 staan op de website.
De plannen voor 2023 staan in Natuurklanken 2023 – nummer 1
 - Gezamenlijke activiteiten
Algemeen programma (o.a. 1000 soortendagen 28 en 29 april 2023 Landgoed Tongeren)
Lezingen
10. Communicatie (Natuurklanken, Facebook, website)
11. Rondvraag *
12. Pauze
13. Vleermuizen in de Pelzerkamp.
Indien de tijd het toelaat, laat Frans Bosch ons graag een korte gefilmde impressie van de activiteiten van vleermuizen in een vleermuiskelder zien.
14. Sluiting

* Vragen voor de Rondvraag zo mogelijk voor 28 januari 2023 per mail of schriftelijk indienen bij de secretaris. Secretaris@epe-heerde.knnv.nl of Norelholtweg 4, 8161 NA Epe.

De nummers van Natuurklanken waar naar verwezen wordt, zijn ook te raadplegen op de website.

Het Meerjarenplan staat bij de Informatie voor Leden.

Vanwege de omvang van de bijlagen zijn deze op de website gezet bij informatie voor leden.

Yvonne Zeegers

Reisverslag vogels Noord-Griekenland
In mei van dit jaar bezochten leden van de vogelwerkgroep Noord-Griekenland.
Het verslag staat op de website

Programma werkgroepen 2023

Algemeen Programma

15 januari 2023 Nieuwjaarswandeling, gevolgd door de nieuwjaarsreceptie

Op zondagmiddag 15 januari 2023 houden we onze Nieuwjaarswandeling.

Vertrek om 14.00 uur bij de parkeerplaats van kasteel Cannenburgh. De Nieuwjaarsreceptie wordt vanaf 16.00 uur gehouden in het "Bij Maarten in 't Koetshuis", Maarten van Rossumplein 2, Vaassen (tegenover kasteel Cannenburgh). Om de kosten te drukken vragen wij voor de receptie een vrijwillige bijdrage. Alle informatie is terug te vinden op de website.

Graag opgave als je deelneemt aan de wandeling en/of de receptie. Opgave bij de secretaris: secretaris@epe-heerde.knnv.nl of tel. 0578 620505.

31 januari 2023 Werkgroepenavond

Ook dit jaar openen we weer met de werkgroepenavond. De werkgroepen geven een korte presentatie. Er zal o.a. worden teruggekeken op het afgelopen jaar en er zullen lopende projecten en monitoringsgegevens gepresenteerd worden. Het wordt een avond over de werkzaamheden van onze werkgroepen. Een goede gelegenheid om eens te zien wat er allemaal gebeurt binnen onze afdeling.

Plaats: Kulturhus Epe, Stationsstraat 25, 8161 CP Epe. Aanvang: 20.00 uur

7 februari 2023 Wandelen met Wim

Wim Oosterloo organiseert een maandelijks wandeling. Elke eerste dinsdag van de maand gaat men op pad voor een route van ongeveer 5 kilometer, telkens in een ander gebied tussen Hattem en Apeldoorn. Dit betekent dat er regelmatig even stil wordt gestaan bij flora, fauna en landschap. Binnen de groep is hiervan in de meeste gevallen voldoende kennis aanwezig, het zijn leerzame wandelingen. Zowel KNNV-leden (gratis) als niet-leden (bijdrage € 2,00) kunnen hieraan deelnemen. Opgave deelname: wimoosterloo@kpnmail.nl. Enkele dagen voor de wandeling ontvangt U per mail de informatie over vertrekplaats en een korte beschrijving van de wandeling.

16 februari 2023 Algemene Ledenvergadering

De Algemene Ledenvergadering zal worden gehouden in het gebouw "Antenne" van de Regenboogkerk, Beekstraat 33, 8162 HA te Epe.

U bent van harte uitgenodigd om met het bestuur van gedachten te wisselen over het afgelopen jaar 2022 en de plannen voor 2023.

Het verslag van de ALV in februari 2022 staat gedrukt in de Natuurklanken van 2022-nr. 2

Plaats: Regenboogkerk 33, Beekstraat 33, 8162 HA Epe. Aanvang: 20.00 uur

7 maart 2023 Wandelen met Wim

Zie voor informatie: wandeling van 7 februari 2023

Wandeling op 4 oktober naar Sprengengebied - Foto Willie van Eldert

4 april 2023 Wandelen met Wim

Zie voor informatie: wandeling van 7 februari 2023

28 en 29 april 2023 1000-soortendagen

Zoals elk jaar start dit evenement op de vrijdagmiddag, nl. op 28 april

Wij zijn dan zeer welkom op de Anna's Hoeve, bij Marcel en Karin Looman-Vermeer. Deze hoeve is gelegen op Landgoed Tongeren, Molenweg 80, 8162 PG Epe.

Aan het definitieve programma wordt nog gewerkt. Dit zal in de volgende Natuurklanken worden opgenomen en zal natuurlijk ook t.z.t. terug te vinden zijn op de website

Werkgroep geologie en landschap (1e halfjaar 2023)

De geologiewerkgroep bestaat **15 jaar**. De oprichting was een initiatief van Bauke Terpstra. Op 7 januari 2008 kwamen belangstellenden voor het eerst bijeen. Het was een druk bezochte bijeenkomst, wel zo'n veertig geïnteresseerden. Daarvan bleven er na enkele jaren ruim tien over, maar vervolgens nam het aantal weer langzaam toe. Met de huidige 21 leden vormen we een goedbezette werkgroep.

- Echt vieren doen we dat derde lustrum niet, maar we staan er tijdens de bijeenkomst op **dinsdag 24 januari** natuurlijk wel even bij stil. In flitsend tempo bekijken we wat we in die afgelopen jaren zoal hebben gedaan. Voor de rest van de avond is het de eer aan de oprichter: Bauke gaat terug naar de basis en geeft een uiteenzetting over geologische en geomorfologische processen.
- Drinkwaterbedrijf Vitens vervangt in **februari** op haar waterwinterrein aan de Dellenweg in Epe een verouderde waterput. Voor een nieuwe put wordt een diepe boring uitgevoerd waarbij bodemlagen van tientallen meters diep naar boven komen. We hebben toestemming gekregen om er -bij wijze van spreken- met de neus bovenop te staan. Wanneer dat precies gaat gebeuren, is nog niet bekend.
- Voor **maart** programmeren we voorlopig een bezoek aan het paleispark van Het Loo in Apeldoorn. Een gids loodst ons tijdens een geologische wandeling langs zichtbare sporen van processen die het landschap vorm gaven, met name in de laatste twee ijstijden.
- Vanzelfsprekend nemen we in **april (28 en 29 april)** deel aan de 1000-soortendagen op en om Anna's Hoeve. Onze bijdrage aan soortenscore is altijd slechts bescheiden, maar we gaan wel degelijk op zoek naar een zo groot mogelijke verscheidenheid aan stenen. En we houden een (publieks)wandeling langs landschapskarakteristieken.
- In **mei en/of juni** houden we ons bezig met waterkwaliteitsonderzoek. In welk(e) gebied(en) we aan de slag gaan, ligt nog open. Mogelijk concentreren we ons op één of twee locaties, maar het kan ook zijn dat we breed uitzwermen over het werkgebied van de afdeling.

Tjada Amsterdam

Bij de diepe boring op het Vitens-terrein wordt van elke meter bodem een monster genomen. Meter voor meter, vakje voor vakje laten de monsters de opbouw van de bodem zien. De getallen op de klep van de kist verwijzen naar de diepte vanwaar het zand naar boven is gehaald.

Foto Jan Paasman

Insectenwerkgroep

Werkroepavonden: komend jaar gaan we weer een aantal avonden in plannen

1e werkgroep avond: 21 februari, presentatie Henk van Woerden. O.a. insecten in het Korte Broek

2e werkgroep avond: 21 maart. Met o.a. witsnuitlibellen en nachtvlinders van het afgelopen jaar

3e werkgroep avond: 19 september

4e werkgroep avond: 24 oktober

5e werkgroep avond: 21 november

Alle avonden worden gehouden in het Kulturhus in Epe en beginnen om 20.00 uur.

Buitenseizoen.

Zoeken eitjes Sleedoorpage.

Zaterdag 21 januari gaan we weer eitjes zoeken van de Sleedoorpage. Start om 10.30 uur bij het busstation bij de ingang van de wijk Klaarbeek.

Inventarisatie Hoogwatergeul.

Dit jaar gaan we weer inventariseren in de Hoogwatergeul. Voor de werkgroep gaan we dit doen in het gedeelte dat in bezit is van de gemeente Heerde. Verder wil ik nog proberen om op 10 telpunten langs de dijk (vanaf de brug bij Veessen tot het eind bij Wapenveld) regelmatig een vlindertelling te doen. In principe op de woensdagen bij goed vlinderweer. Per fiets vanaf de brug.

Tijdstip rond 13.30 uur op woensdagen vanaf half mei.

Even aanmelden een dag van tevoren, of het doorgaat.

Werkroep inventarisatie.

Hierbij gaan we specifiek de libellen en vlinders tellen, maar natuurlijk noteren we ook alle andere insecten die we tegen komen. Het startpunt zal bij het toegangshek halverwege de Nijenstein en de brug bij Veessen. Start zoals altijd om 11.00 uur.

1e excursie: zaterdag 13 mei

2e excursie: zaterdag 17 juni

3e excursie: zaterdag 15 juli

4e excursie: zaterdag 19 augustus

Algemene excursies.

Op verschillende plaatsen inventariseren we alle insecten. Deze excursies zijn ook bijzonder geschikt voor publiek.

Zaterdag 29 april: algemene insectenexcursie op Landgoed Tongeren in het kader van de 1000-soortendag

Zaterdag 1 juli: algemene insectenexcursie Randmeerkust en Harderbroek

Zaterdag 5 augustus. Algemene insectenexcursie samen met de plantenwerkgroep in het Beerzerveld

Alle excursies beginnen om 11.00 uur en het startpunt moet nog gepland worden.

Nachtvlinders: op vrijdagavond 28 april aan de vooravond van de 1000- soortendag op het terrein van de Annahoeve in Tongeren.

Op zaterdag 29 april zal de insectenwerkgroep ook enkele onderdelen verzorgen.

Volg de website voor het juiste tijdstip.

Natuurlijk gaan we weer nachtvlinders bij Caroline van der Burgt in Emst. De planning is nog niet rond, maar begin juli en daarna nog een keer eind augustus of begin september.

Gerard Plat

Zoogdierwerkgroep

De zoogdierwerkgroep is geen echte werkgroep. Er vinden wel een aantal activiteiten plaats met zoogdieren als middelpunt van de belangstelling. Deze activiteiten worden voor een groot deel door andere verenigingen georganiseerd; de resultaten worden daar gemeld. Vaak nemen er wel een of meerdere leden van de afdeling aan de activiteiten deel. In 2022 zijn een aantal activiteiten georganiseerd. Het uitgebreide overzicht is terug te vinden op de website.

Het voornemen is de onderstaande activiteiten in 2022 in grote lijnen te herhalen in 2023:

- Braakballen bekijken op diverse locaties
- Kerkzoldertelling: het tellen van uitvliegende laatvliegers bij de Regenboogkerk in Epe
- Vleermuiskasten, actief bij diverse projecten.
- Wintertellingen: het bezoeken van een aantal winterverblijven voor vleermuizen. (dit onderzoek wordt uitgevoerd door de VleGel, als onderdeel van een landelijk onderzoek)
- Deelname aan 1000 soortendag 2023 op Landgoed Tongeren.
- Meewerken aan het gezamenlijke project het Korte Broek.

Frans Bosch

Paddenstoelenwerkgroep

Inventarisaties

vrijdag 28 april
zaterdag 29 juli
zondag 13 augustus
vrijdag 25 augustus
zaterdag 2 september
zondag 10 september
vrijdag 15 september
zondag 24 september
zondag 1 oktober
vrijdag 6 oktober
zondag 15 oktober
zondag 22 oktober
vrijdag 27 oktober
zaterdag 4 november
zondag 12 november

Locatie

Tongeren 1000 soortendagen Epe
Kloosterbos Wapenveld
Schaveren Emst
Motketel Vaassen
Begraafplaats Norelbos Epe
Molecaten Hattem
Cannenburg tuin Vaassen
Vosbergen Heerde
Erf van Daendels Heerde
Korte Broek Vaassen
Natuurpad Heerde Publieksexkursie
Majuba Epe
Hoogwatergeul Veessen
Woesterberg Epe
Ambtsbos Heerde

Zaalbijeenkomsten

dinsdag 5 sept. gebouw Antenne
dinsdag 10 okt. gebouw Antenne
dinsdag 7 nov. gebouw Antenne

Herman Snoek

Voor de programma's van de overige werkgroepen zie de website: epe-heerde.knnv.nl, waar ook de jaarverslagen van de werkgroepen zijn te vinden.

Paddenstoelen in alle kleuren en maten schieten (na een moeizaam begin door de warme zomer), in groten getale eindelijk uit de grond. Een feest voor de Paddenstoelenwerkgroep die vele waarnemingen heeft kunnen registreren. Een kleine greep uit de kleurrijke exemplaren op de volgende bladzijde.

Foto's: Jenneke Kamphuis, Wietske Jansen, Herwin Looman, Herman Snoek, Frans Bosch

Paarse schijnridderzwam,
Heerde Bakhuisbos

Papilrussula,
Heerde Bakhuisbos

Duivelsbroodrussula,
Heerde Ossenbergh

Gele ringboleet,
Epe Renderklippen

Gele trilzwam,
Heerde Bakhuisbos

Goudhoed,
Epe Norel e.o.

Vliegenschwam,
Wapenveld Zwolsche Bos

Levermelkzwam,
Emst Vossenbroek

Biefstukzwam,
Emst Apeldoorns Kanaal

Zwartwordende wasplaat,
Heerde De Dellen

Zwarte knoopzwam,
Heerde Bakhuisbos

Teervlekkenzwam,
Epe Renderklippen

Oranjerode hertenzwam,
Heerde Heerderstrand

Valse hanenkam,
Wapenveld Zwolsche Bos

Prachtvlamhoed,
Heerde Markluiden

Tot voor kort was het Vossenbroek een onbekend natuurterrein voor mij. In 2022 bezocht ik dit fraaie gebied tweemaal. In het voorjaar ging ik met de insectenwerkgroep op pad. Het inventariseren van paddenstoelen stond in de herfst centraal.

De twee zoektochten maakten me nieuwsgierig naar de ontstaansgeschiedenis van dit vochtige natuurgebied met rabatten, waterpartijen, bosranden en struwelen. Op de website van KNNV Epe-Heerde dook ik in het uitstekende archief. In twee kloeke rapporten uit 1973 en 2005 is de cultuurhistorische en natuurontwikkeling van dit elzenbroekbos minutieus in kaart gebracht. In bijlagen zijn lijsten met planten, reptielen, zoogdieren, insecten en paddenstoelen overzichtelijk gedocumenteerd. Mooi om deze naslagwerken in alle vier seizoenen als richtsnoer te gebruiken. Welke soorten verschijnen of verdwijnen? Wat doen langdurig droge periodes met dit gebied? Welke bedreigingen zijn er op korte en lange termijn?

Rapporten lezen is informatief en leerzaam. Het ervaren en noteren van echte veldwaarnemingen is vele malen leuker en vooral spannender. Je weet maar nooit wat je in het veld tegenkomt.

Zaterdag 30 april 2022.

Prachtig weer. Kurkdroog. Volop zon. Hoge temperatuur. Lage luchtvochtigheid. Ideaal om libellen, vlinders, kevers, sprinkhanen etc. op te sporen. Petten en zonnekleppen op. Verrekijker en foto toestel in de aanslag.

Het monotone geluid van langsrazende auto's op de A50 overstemt zo nu en dan het harde tik-geluid van Moerassprinkhanen. Een forse, groengele sprinkhaan van vochtige en moeras-sige graslanden. De achterpoot is opvallend gekleurd. De onderzijde van de dij is felrood, de basis van de scheen is geel en zwart geringd. Over de voorvleugels loopt een opvallende, gele lengtestreep.

- 1) Moerassprinkhaan
- 2) Grote groene sabelsprinkhaan
- 3) Kraamwebspin

Zodra we in de buurt komen, springen Gewoon doortje, Moertje en Grote groene sabelsprinkhaan van schrik weg. De groep loopt hen blijkbaar voor de voeten. Daardoor belanden sommige sprinkhanen in het kunstzinnige web van een Kraamweb- of Wesp spin. Ze zijn ten dode opgeschreven. Oorspronkelijk leeft de grote, voor mensen ongevaarlijke Wesp spin in het Middellandse Zeegebied. Door de opwarming van de aarde en klimaatverandering komt deze soort nu in Nederland in groten getale voor.

Bruine daguil

Salomonszegelbladwesp

Bont zandoogje

Een Bruine daguil warmt zich op in de zon. Deze dagactieve nachtvlinder heeft een warmbruine of grijsachtig bruine, vaak lila voorvleugel. Langs de binnenste dwarslijn loopt een smalle, donkere band en langs de buitenste dwarslijn loopt een brede, donkere band. Soms zijn deze dwarsbanden afwezig. In het zoomveld bevindt zich langs de voorrand een donkerbruine vlek. Op de foto zit de spinneruil met gespreide vleugels, waardoor de achtervleugel goed te zien is. De binnenste helft van de achtervleugel is donkerbruin, de buitenste helft is oranjegeel met donkere aders en een smalle, donkere dwarsband. De onderzijde van zowel de voor- als achtervleugel heeft een oranjegele kleur met een donkerbruine tekening, zodat de vlinder in vlucht een kleurige indruk geeft. Rol- en Hopklaver, Wikke en Luzerne zijn waardplanten van de Bruine daguil.

Ook dartelen opgewarmd Bont zandoogje, Kleine wintervlinder (rups), Gewone bandspanner en Gerande spanner lichtvoetig en levenslustig rond.

Zaterdag 24 september 2022.

Schilmesje, loepje, spiegeltje, flesje water en fruit ingepakt. De lange, hete zomer is voorbij. Druilerig weer. Motregen. Volgens de weerberichten zou het in de loop van de middag droog worden. Helaas. Geen sprake van. Regenpakken blijven aan. Paraplu's op. Niet getreurd om wat druppels water. Ik maak net als de natuur een vreugdedansje.

Fijn voor de opgedroogde sloten, beken, vijvers, vennen en plassen dat het water eindelijk met bakken uit de lucht valt. Regen doet paddenstoelen leven. Na een bui schieten ze uit de grond.

Herman (net terug uit de Filipijnen) noteert in zijn mobiele telefoon prachtige Nederlandse namen: Kostgangerboleet, Tijgertaaiplaat, Weidekringzwam, Franjeporiezwam, Blanke champignonparasol.

De Blanke champignonparasol doet vermoeden dat hij eetbaar is. Dit klopt. Maar erg veel smaak bezit deze paddenstoel niet. Uitstekend eetbare paddenstoelen zijn Oesterzwammen, Morieljes, Hoorn-van-overflow, Gele stekelzwammen, Grote parasolzwammen en Eikhaas. Maar die komen we vandaag niet tegen.

Wel staat Gewoon eekhoortjesbrood met een vette, bruine hoedhuid uitdagend en uitnodigend langs het pad. Probeer je de hoedhuid eraf te stropen, dan merk je dat die erg taai is en een beetje geleiachtig. Op de steel zit een licht netwerk.

Ook de Oranje berkenboleet is geschikt voor consumptie. Het vlees wordt bij verwonding donkergrijs. Toch is het geen aanrader, want ze bevat agressieve stoffen die maagklachten kunnen veroorzaken, als je hen rauw eet. Na een effectieve bereiding worden ze als eetbare paddenstoel beschouwd, maar nogmaals: gevoelige magen verdragen deze soort slecht met alle gevolgen van dien. Voorzichtigheid is te allen tijde geboden.

Na microscopisch onderzoek van Menno en Lucie (net terug uit de Verenigde Staten) blijkt dat de Oranje berkenboleet ons met zijn verschijning voor de gek heeft gehouden. Het blijkt onder de microscoop om een Rosse populierboleet te gaan.

Zou de Kostgangerboleet een smakelijk hapje kunnen zijn? Deze parasiet leeft als een kraker in of op een Gele aardappelbovist, die in bolle vorm en kleur enige gelijkenis vertoont met een aardappel, maar de naam is misleidend. Deze bovist is zwak giftig en daardoor niet eetbaar. De kleur van de Kostgangerboleet varieert van bleekgeel tot diep oranjebruin. De buisjes en poriën aan de onderkant van de hoed zijn citroengeel tot roestbruin. Helaas voor gastronomen is ook deze boleet niet eetbaar.

Dit geldt eveneens voor de Pronksteel- en Satansboleet: niet geschikt voor consumptie. Oppassen dus met bo-
visten en boleten. Idem dito geldt dit voor russula's. Sommige zijn eetbaar, andere niet. De namen van Smakelij-
ke en Braakrussula spreken boekdelen.

Om risico's uit te sluiten is het verstandig om paddenstoelen te laten staan. Wildplukken is bovendien bij wet
verboden. Een belangrijke reden dus om geen paddenstoelen in mandjes mee naar huis te nemen, hoe roman-
tisch dit beeld voor sommigen ook mag zijn. Verder eten konijnen, eekhoorns, bosmuizen, kevers en slakken
paddenstoelen om te (over)leven. Tot slot verkopen speciaalzaken volop eetbare paddenstoelen. Vers of ge-
droogd voor soepen, sauzen en hartige taarten. Gekweekte paddenstoelen vind je tevens op groenteafdelingen
van grote supermarkten: Kastanjechampignons, Portobello's, Cantharellen, Biefstukzwam, Shiitake. Daarmee
wordt de indruk gewekt dat een paddenstoel groente is. Niets is minder waar. Een paddenstoel is een vruchtli-
chaam van doorgaans onzichtbare schimmels die onder de grond of boomschors leven. Wat een paddenstoel is
van een schimmel, is een appel van een appelboom.

We slenteren verder, schuilen onder een boom tegen de regen, ontdekken een wildcamera en genieten.
Plotsklaps staan we doodstil. Een oranjebruine vos. De grote, puntige oren gespits. Wat hoort hij? De zwarte
achterzijde van de oren is zichtbaar. Neus in de wind. Wat ruikt hij met zijn zwart-witte snuit? Wat ziet hij met zijn
amberkleurige ogen?

Doorgaans is een vos een schemer- en nachtdier. Uitzonderingen bevestigen de regel. Deze lijkt afkomstig van
een nabijgelegen boerenerf. Op weg naar de randen van het bos kruist het zoogdier ons pad.

Het Vossenbroek lijkt een ideaal leefgebied voor een vos met bos, heide, veen, landbouwgebied en aan rand
van een dorp. In deze overgangsgebieden is waarschijnlijk voldoende voedsel en dekking. De vos is een ras-
echte opportunist. Leeft van wat zich lokaal aandient. Scharrelkippen, kleine knaagdieren en haasachtigen vor-
men het hoofdmenu. Verder verschalken ze vogels, insecten, eieren, bessen, afgefallen fruit, aas en afval.
Foto's zijn snel gemaakt. Mooi die vacht en dikke, lange staart met witte punt. Bijna ongemerkt verdwijnt de
mensenschuwe vos in de natte rabatten van het elzenbroekbos.

Met dank aan de “rekel of moer”.
Een mooiere afsluiting van deze druilerige
dag hadden we niet kunnen bedenken.

*Bronvermelding: KNNV-rapport Vossenbroek (1975 en 2005), Zoogdierverseniging, Waarneming.nl, Wikipedia, Veldgids
paddenstoelen I en II, Eetbare paddenstoelen (KNNV 2018), Nachtvinders (KNNV 2018).*

50'ste wandeling met Wim Oosterloo

Tekst & foto's Herman Snoek

Elke eerste dinsdag van de maand verzorgt Wim een wandeling voor geïnteresseerde leden en belangstellenden. Op 4 oktober leidde hij de groep wandelaars voor de 50e keer rond. Net als de eerste keer in het Kroondomein en de Motketel. Een wandeling met veel natuurgezichten, sprengen, beken en een geaccentueerd terrein. In de bijna 4,5 km gaf hij uitleg over de historie van het gebied, de verschillende molensoorten en hoe het bekenstelsel wordt onderhouden. Ook werd stilgestaan bij de vele paddenstoelen en hoe de natuur zich heeft ontwikkeld.

Bij het begin van de wandeling, waarin maar liefst 21 mensen mee liepen, bood Wietske namens de wandelaars een attentie aan. Een terechte blijk van waardering voor het vele werk dat Wim in de voorbereiding en begeleiding van de wandelingen heeft gestopt. We lopen graag mee bij de volgende wandelingen!

Excursie Diepholzer Moorniederung

Tekst Adrie Hottinga

Op 28 oktober 2022 zijn negen leden van de Vogelwerkgroep onder leiding van Matthijs Bootsma op bezoek geweest in de Diepholzer Moorniederung. Deelnemers waren: Marie Joséé Andringa, Niek Eilander, Ger Breman, Herwin Looman, Gerard Plat, Henk van Gelder, Klaas Jan Arkema, Adrie Hottinga en Matthijs Bootsma. Voor een aantal leden van de KNNV Vogelwerkgroep was het de eerste keer dat zij dit gebied bezochten. Om zeven uur vertrokken wij van het transferium in Heerde en arriveerden omstreeks half tien op de westelijke parkeerplaats in het Oppenweher Moor.

Adult en juveniel exemplaar Europese kraanvogel - Foto Matthijs Bootsma

De Diepholzer Moorniederung is een uitgestrekt gebied met een afwisseling van intensief geëxploiteerde landbouwgronden en vijftien voormalige hoogveenmoerassen. Er vindt nog steeds turfwinning plaats, vanwege langlopende concessies. De turf wordt hoofdzakelijk vermarkt voor de potgrond industrie. Na de turfwinning worden deze gebieden heringericht met een natuur- en landschapsdoelstelling. Een aantal hoogvenen zijn beschermd natuurgebied in het kader van de Europese doelen voor de Natura 2000 opgaven. Veel bufferzones hebben wel een beschermde status als "naturschutzgebiet" (NSG), maar zijn niet beschermd in het kader van de Europese doelen voor Natura 2000. In de NSG-reservaten met de status Natura 2000 vinden veel natuur maatregelen plaats die zijn gericht op herstel voor hoogveenvorming. De maatregelen bestaan uit diverse ingrepen ter bevordering van vernatting en het voorkomen van wegzijging van grondwater. Opslag van berken wordt zoveel mogelijk voorkomen door vernatting, maar er wordt ook via mechanische ingrepen berkenbos verwijderd. In de bufferzones wordt beweide met Bentheimer Landschaf en in de natte bufferzones met Diepholzer Moorschnucken. De totale oppervlakte van de beschermde veengebieden bedraagt ongeveer 24.000 ha. Voor meer uitgebreide informatie verwijzen wij naar de websites van de KNNV-afdeling Epe-Heerde en de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe, waar meerdere reisverslagen zijn opgenomen over de excursies in de Diepholzer Moorniederung. Vanwege de jarenlange herinrichting van voormalige hoogveengebieden zijn er veel nieuwe slaapplekken voor Kraanvogels en ganzen ontstaan.

Groepje Kraanvogels op geoogste korrelmaisakker - Foto Ger Broman

Kraanvogel vogel van geluk

De Latijnse naam *Grus grus* doet recht aan het trompetachtige geluid “gruuh gruuh” of grüh gruugh”. Kraanvogels zijn majestueuze vogels met een hoogte van 110 tot 130 cm en een gewicht dat ligt tussen vijf en zeven kilo en een spanwijdte van 2.20 meter. Kraanvogels maken al eeuwenlang indruk op mensen. Ze hebben voor veel culturen een symbolische waarde. Kraanvogels zouden de boodschapper zijn van vrede, geluk, symbool van wijsheid, gezondheid, loyaliteit en een lang leven. De kraanvogel is ook het symbool voor loyaliteit en goedheid.

Voordat de Kraanvogels neerstrijken in de Diepholzer Moorniederung is de eerste rustplaats na Zweden, Noorwegen, Finland en Polen, de Vorpommerse Oostzeekust met bekende locaties als Rügen, Hiddensee, de

schiereilanden Darss en Zingst en de Bodden langs de Oostzee. Maar ook in Havelland en Hesse zijn slaapplekken. Na de korte verblijven op de Duitse slaapplekken, verblijven de Kraanvogels korte tijd voor overnachting in het stuwmeer Lac du Der en het meer bij Oriënt en vliegen vervolgens door naar Spanje waar de overwintering onder andere plaatsvindt in de eikenbossen in Laguna de Gallocanta en Extremadura.

Hier vinden ze in de begraasde eikenbossen veel voedsel voor overwintering. In deze zogenaamde dehesa's vindt nog veel ecologische landbouw plaats.

Overzicht pleisterplaatsen trekroute kraanvogels van broedlocatie naar overwinteringsgebieden

Overzicht van de drie bezochte hoogveengebieden met hectares en Natura 2000 status

Gebiedsaanduiding	Oppervlakte (in hectare)	Naturschutzgebiet (in hectare)	Status
Oppenweher Moor	873	873	Natura 2000
Neustädter Moor	1.591	1.478	Natura 2000 (gedeeltelijk)
Rehdener Geestmoor	1.786	1.786	Natura 2000

Oppenweher Moor

Wij verzamelen op de westelijke parkeerplaats in het Oppenweher Moor na enkele stops voor observaties van foeragerende Kraanvogels op de stoppels van geogoste maisvelden en kiemende wintergranen. Wij maken een wandeling naar een observatieplatform en genieten van een Klapekster en de aanwezigheid van Kleine barsijsen die goed herkenbaar zijn aan hun “metaalachtige” roepjes. In het Oppenweher Moor zijn veel wandelpaden die omzoomd zijn door Zomereiken en Vuilboom struwelen. Grote delen zijn begroeid met Pijpenstrootje en worden periodiek begraasd door schapen. Evenals in de overige hoogveengebieden, met een Natura 2000 status, vinden maatregelen plaats tegen verdroging en verbossing.

Kleine barsijs in het Oppenweher Moor - Foto Ger Breman

Neustädter Moor

Het Neustädter Moor is één van de waardevolste hoogveengebieden in de Diepholzer Moorniederung, vanwege de aanwezigheid van veel zeldzame flora en fauna. Vanaf het parkeerterrein hebben wij een korte wandeling gemaakt naar de uitzichttoren, die een goed uitzicht biedt over het uitgestrekte hoogveengebied. Ook hier zagen wij een Klapekster (op grote afstand) en ook weer een Blauwe kiekendief. Het gebied is net zoals het Rehdener Geestmoor strikt beschermd en alleen toegankelijk via een wandelpad door het bosgebied.

Foto Matthijs Bootsma

Rehdener Geestmoor

Het Rehdener Geestmoor is het meest bekende hoogveengebied voor de observatie van Kraanvogels. Door dit gebied loopt de Moordamm: “de kraanvogelpromenade”. Vooral in het weekend is het erg druk met vogelliefhebbers die hier Kraanvogels observeren die in het hoogveengebied een slaapplek hebben. Ook is er veel slaapplek van Kol- en Rietganzen die ook in het Rehdener Geestmoor een slaapplek hebben. Ruim 600 ha hoogveengebied reageert positief op de vernattings maatregelen en de hoogveenvegetaties herstellen zich in dit gebied.

Overzicht van de 15 veengebieden in de Diepholzer Moorniederung

Waarnemingen

Wij hebben grote groepen foeragerende Kraanvogels geobserveerd in de omgeving van het Oppenweher Moor en Rehdener Geestmoor. Het aantal van de groep liep uiteen van een familie met volwassenen en juvenielen (enkele tientallen), tot groepen van 1.000 en 1.500 exemplaren. Vanaf de Moordamm in het Rehdener Geestmoor zagen wij grote groepen Kraanvogels aan zowel de west- en oostzijde invallen en veel grote groepen in noordoostelijke richting vliegen. Wij schatten de slaapplek in het Rehdener Geestmoor op ongeveer 3.000 exemplaren. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de tellingen van Kraanvogels in de Diepholzer Moorniederung gedurende de periode 17 september tot en met 2 november 2022. Het betreft een totaal van alle door de BUND getelde Kraanvogels.

Overzicht waarnemingen Kraanvogels in de Diepholzer Moorniederung: september/oktober

17 t/m 19 september	2.221
1 t/m 4 oktober	11.755
8 t/m 10 oktober	17.653
15 t/m 17 oktober	22.651
22 t/m 24 oktober	81.416
30 oktober t/m 2 november	52.164

Waarnemingen 28 oktober 2022. Diepholzer Moorniederung

(OM=Oppenweher Moor NM=Neustadler Moor RGM=Rehdener GeestMoor x=waargenomen, niet geteld)

Soort	Gebied			Soort	Gebied		
	OM	NM	RGM		OM	NM	RGM
Grote zilverreiger	1	6		Koperwiek	x	x	x
Blauwe reiger	x	x		Kramsvogel	x	x	x
Ooievaar		x		Merel	x		
Kolgans	x	x	x	Cetti's zanger	1		
Toendrarietgans	x	x	x	Tjiftjaf	1		
Grauwe gans	x			Koolmees	x	x	x
Zeearend		1 subadult		Pimpelmees	x	x	x
Rode wouw		1		Glanskop	1		
Blauwe kiekendief	2 (♀/juv)	1 (♀)	1 (♂)	Staartmees	x	x	x
Buizerd	x	x	x	Boomkruiper		x	x
Sperwer		2	1	Klapekster	1	1	
Havik		1		Gaai	x	x	x
Torenvalk	x	x	x	Kauw	x	x	
Slechtvalk			1	Roek	x	x	
Fazant	x (♂)	x (♂)	x (♂)	Zwarte kraai	x	x	x
Kraanvogel	xxx	x	xxx	Raaf	x	x	
Kievit	1			Spreeuw	x	x	x
Holenduif	x	x		Huismus	x	x	
Houtduif	x	x	x	Ringmus	x	x	
Groene specht	1			Vink	x	x	x
Grote bonte specht	2	1		Keep	x	x	x
Veldleeuwerik	x	x	x	Kleine barsijs	x	x	x
Graspieper	x	x	x	Putter	x	x	x
Witte kwikstaart	1			Goudvink	x	x	x
Winterkoning	x	x	x	Appelvink		x	
Heggenmus	1			Rietgors		x	
Roodborst	x	x	x	Geelgors	x		
Roodborsttapuit	1 (♀)			Damhert			1 (♀)
Zanglijster	x	x	x	Ree		2	3

Deelnemers excursie: Gerard Plat was aan het "struinen" - Foto Ger Breman

De Noordse streepvaren, uitgestorven ?

Tekst Yvonne Zeegers

Foto Ger Breman

Dankzij Ger Breman en Hetty Verstraaten nog steeds “waarneembaar”!

Tijdens de plantenwerkgroepavond van 31 oktober vertelde Ger Breman met trots dat hij en Hetty Verstraaten iets bijzonders hadden gevonden. Enkele weken daarvoor waren zij afgereisd naar Vathorst, de nieuwste woonwijk van Amersfoort. In de deelwijk De Laak is een moderne grachtenstad gerealiseerd. De walmuren hier zijn zo milieuvriendelijk mogelijk gebouwd.

In de “Stadsflora van de Lage landen” wordt al aangegeven hoe rijk het hier is aan veel speciale muurplanten, waaronder zeker 17 varensorten.

Zoals we Ger en Hetty kennen: zij gaan enthousiast en zeer nauwkeurig te werk. Bewapend met de Stadsflora speurden zij de Vathorster walmuren af tot ze een minuscuul varentje aantroffen dat ze niet kenden. Verder onderzoek bracht ze op Noordse streepvaren, een voor Nederland zeer exclusieve varen-soort die verloren was gegaan.

Ton Denters, varenskundige en auteur van de “Stadsflora van de Lage Landen”, bevestigt de bijzondere vondst: “Ontzettend leuk dat de Noordse streepvaren zich heeft gevestigd in Vathorst; een prachtige 18e toevoeging op de al indrukwekkende Vathorster varenlijst”. Het laat zien dat moderne kademuren met de juiste materialen en technieken al snel bevolkt kunnen worden door bijzondere varens en muurplanten.

De Noordse streepvaren is een zeer zeldzame plant die voorkomt in de koude en gematigde streken van het noordelijk halfrond. Een zwaartepunt ligt in het Midden-Europees bergland met in de Belgische Ardennen de meest nabije vindplaatsen tot circa twintig kilometer van de Nederlandse grens. De soort zou kalkmijdend zijn, maar de werkelijkheid is genuanceerder; in een deel van haar areaal (Noorwegen) treedt ze ook in meer kalkhoudende omstandigheden op. Ook in de mortel van de walmuur in dit gedeelte van Vathorst is dat het geval. De Noordse streepvaren is atypisch in zijn uiterlijk; met zijn sprietige voorkomen herken je er niet direct een varen in. In uitstraling lijkt het eerder op een ijle Hertshoornweegbree. In de details zie je de verschillen. Kenmerkend zijn de gegroefde bladstelen en de smalle, donkergroene bladslippen waarop de sporenhoopjes keurig in lijn liggen.

Dank aan Ger en Hetty voor deze bijzondere vondst van deze zeer zeldzame varensoort. Opnieuw blijkt maar weer dat onze plantenwerkgroep fantastisch werk doet.

Zelfs Nature Today, een gratis dagelijkse Nieuwsbrief waarin Topbiologen graag hun kennis delen, heeft hier melding van gemaakt. Ook werd het op 10 december j.l., tijdens de Botanische Dag van FLORON en KNNV, door Leni Duistermaat van Naturalis gemeld als een van de bijzondere vondsten van 2022!

Kriebelbeestjes op de Jenaplanschool

Op 3 oktober heeft Wim Oosterloo met hulp van zijn vrouw Greet en van Yvonne Zeegers een aantal lessen verzorgd voor de middenbouw van de Jenaplanschool in Epe.

Thema in de school was "kriebelbeestjes" en Wim liet in glazen verzamelbakken zien welke dieren uit de sloot kwamen en hoe ze bewegen, eten en zich voortplanten. Het waren geanimeerde lessen, waarbij de leerlingen veel larven, kokerjuffers, slakken en salamanders in het water zagen bewegen.

Leuke en leerzame lessen voor de school met dank aan Wim, Greet en Yvonne voor de uitleg.

Tekst Herman Snoek
Foto's Jenaplanschool

Kamperen met Natuurliefhebbers

Ook al weer zin in de vakantie? Gezellig de natuur in, drie dagen tot twee weken naar de mooiste gebieden met andere KNNV'ers.

Ook komend jaar heeft de KNNV 15 kampeervakanties in lente, zomer en herfst georganiseerd. In prachtige natuurgebieden waar je eindeloos veel kan zien, horen en bewonderen. Vanaf een eenvoudige camping zijn er dagelijks een of meer excursies waaraan je mag deelnemen. Een paar uur of een hele dag, een korte wandeling of een berg op. Fietsen of varen. Maar ook zwemmen of een oud stadje bezoeken. De keuze hangt af van je eigen belangstelling. De deelnemers maken samen het kamp.

Tijdens de zomermaanden en met Pinksteren en Hemelvaart doen vaak gezinnen met kinderen mee. Het is voor de (klein)kinderen een leuke manier om met de natuur in aanraking te komen.

Er zijn altijd wel mensen bij die veel planten, vogels, vlinders of andere dieren kennen en die dingen aanwijzen en erover vertellen. Je kan je erin verdiepen of gewoon ervan genieten. 's Avonds wisselen de deelnemers hun ervaringen uit en worden de plannen gemaakt voor de volgende dag.

De deelnemers zorgen zelf voor hun vervoer, hun onderkomen en hun eten.

De voorbereiding wordt gedaan door vrijwilligers van de KNNV en door sommige kampdeelnemers. Meer informatie kun je vinden op kampeervakanties.knnv.nl/ agenda

Kijk er eens naar: ook met een caravan ben je van harte welkom!

Beleefweekend 24 september 2022 in Veessen

Tekst & foto Adrie Hottinga

Op verzoek van het IVN Gelderland heeft de KNNV meegewerkt aan het beleefweekend op 24 en 25 september 2022. Op 24 september was het voor de kinderen op de beleefplekke in Veessen waterdierpjes vangen en determineren in de poel. Deze poel staat in verbinding met een poldersloot en er is veel leven in de poel. De Bekenstichting had veel materiaal ter beschikking gesteld en samen met vrijwilligers van de Beleefplekke konden de kinderen waterdierpjes vangen. Er zijn veel verschillende soorten visjes gevangen, de stekelbaarsjes spanden de kroon met vele tientallen exemplaren. Na de vangst zijn alle waterdierpjes weer in de poel teruggezet. Op 25 september was een excursie gepland bij Villa Bakhuis en in de Welsumerwaarden. Deze excursie was in samenwerking met Albert Hassink van boerderij Villa Bakhuis. Voor deze excursie was een overweldigende belangstelling met 40 personen.

Het Vliegend hert (Lucanus cervus)

Tekst Hilde Ham

Foto's Edo Kreuzen

Als kunsthistoricus ken ik Het Vliegend hert van Albrecht Dürer uit 1505: een waterverftekening van een mannetje. Andere namen voor deze kever zijn groot vliegend hert én hertkever.

*Vliegend Hert (1505):
Albrecht Dürer.*

Ons verlangen is groot om oog in oog te staan met deze bijzondere gigant, die een totale lengte van meer dan 9 centimeter kan bereiken. Dit blijkt geen eenvoudige opgave te zijn. Geschikte maanden om deze zeldzame kever op te sporen zijn juni, juli en augustus. Op de beboste Veluwe moet het vroeg of laat gaan lukken.

Wandelingen in Natuurpark Berg en Bos, het Aardhuis bij Nieuw Millingen en Boswachterij Kootwijk leveren Wilde zwijnen, Edelherten en veel vogels op, maar geen Vliegend hert.

Bij een speciaal aangelegde broedstoof met eikenstobben (Stumpery) is nog weinig leven in de brouwerij. Een broedstoof bestaat uit een stapel dood vochtig hout, waar witrotschimmel kan gaan broeien. Rottend hout is essentieel voedsel voor de larven van het Vliegend hert.

Broedstoof Natuurpark Berg en Bos

Andere locaties met eiken, omgevallen bomen en veel rottend en dood hout bieden nieuwe perspectieven. Tijdens een speurtocht in het Gortelse bos concentreren we ons op wondplekken, want de majestueuze kever snoept suikerrijke boomsappen.

Op 20 juni 2022 is het raak.

De wettelijk beschermde soort negeert ons volkomen. Likt ongestoord en langzaam zijn voorkeursvoedsel. Zijn niet te missen kaken overdonderen. We kunnen deze imponerende reuzenkever bijna aanraken. Ditmaal hoeven we ons helemaal niet te haasten om een foto te maken. Het adagium van deze ruimhartige kever luidt: Festina lente (Haast u langzaam).

Vliegend hert

Bronvermelding: Wikipedia

Verlag waarneming van een Roodhalsgans in het Wapenveldse Broek

Tekst Adrie Hottinga

Foto Matthijs Bootsma

Op 30 oktober 2022 was ik op mijn gebruikelijke weekendronde in het Wapenveldse Broek voor waarnemingen van ganzen, Grote zilverreigers, Smienten en overige vogelwaarnemingen. Het blijft altijd boeiend ook na het broedseizoen om vogels te observeren in de broekgebieden langs de IJssel. Zo zag ik op 11 oktober tijdens de maandelijkse ganztelling (SOVON) in het zuidelijk deel van het Voorbroek in Oene 300 Holenduiven en 120 Houtduiven op een maisstoppel akker. Nimmer zag ik zo'n grote groep duiven bij elkaar. Het zal met doortrek te maken hebben, want een week later heb ik deze aantallen in het Voorbroek niet meer waargenomen. Broekgebieden zijn alle maanden interessant voor vogelwaarnemingen! Zo ook op zondagmiddag 30 oktober. Ik zag een grote groep Kolganzen en uiteraard pak je dan in eerste instantie de verrekijker en later de telescoop voor de krenten in de pap. Dit was die middag niet nodig want op circa 50 meter van de Schraatgravenweg foerageerde een Roodhalsgans in een groep Kolganzen. Ik zette de waarneming in onze app-groep en binnen een kwartiertje waren Gerrit Jan van Dijk, Matthijs Bootsma en Klaas Jan Arkema ter plekke aanwezig, allen gewapend met de telelens. Matthijs maakte een mooie opname van deze fraai gekleurde gans. Roodhalsganzen worden iedere winter wel gezien langs de IJssel, maar vrijwel altijd maar één exemplaar in grote groepen Kolganzen.

De Roodhalsgans is geen Europese broedvogel, maar gedurende de wintermaanden overwinteren grote groepen Roodhalsganzen in de grensgebieden van Roemenië en Bulgarije. In de winter in Nederland hebben we dan te maken met "afgedwaalde" exemplaren die soms voor langere tijd in Nederland verblijven. Maandagmiddag 1 november zag Gerjan Petter een Roodhalsgans in een groep Kolganzen in de Aersoltsweerden ter hoogte van de Geldersedijk ten zuiden van Zalk. Op zondagmiddag was maar 1 exemplaar aanwezig op de Ganzenwei-de in het Wapenveldse broek.

Het blijft dus interessant om vogels waar te nemen in de broekgebieden langs de IJssel.

Roodhalsgans in groep Kolganzen in Wapenveldse Broek: 30 oktober 2022

Vogelwaarnemingen in een bietenveld in Oene

Begin oktober vroeg Albert Hassink van boerderij De Voorde op de IJsseldijk in Oene of ik niet eens een kijkje wilde nemen in zijn bietenveld dat begroeid was geraakt met melde. Maatschap Hassink exploiteert een circulair natuurinclusieve melkveehouderij. De maatschap heeft alle gronden tussen Veessen en het pontveer Welsum/Olst voor Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat in beheer. Beheer vindt via begrazing plaats door Fleckvieh en in de Veesserwaarden wordt hoofdzakelijk het gewas gemaaid voor silage. Fleckvieh is een dubbeldoelras dat zowel wordt gefokt voor de melkveehouderij als voor vleesproductie. Het beheer van de zone tussen de inlaat Veessen-Wapenveld en de nieuwe IJsseldijk vindt ook door de maatschap plaats, evenals de 11 ha in eigendom van de gemeente Heerde dat ligt in het zuidelijk gedeelte van de landschapszone Veessen-Wapenveld. Daarnaast heeft de maatschap nog 15 hectare graslanden in beheer van het landgoed Nijenstein. Met hun huiskavel bij de boerderij een behoorlijke oppervlakte waardoor het mogelijk is om circulair het bedrijf te exploiteren met ongeveer 200 stuks melkvee. Albert doet ook mee aan experimenten voor bodemverbetering door onder gebruik te maken van bokashi (gefermenteerde meststoffen). Door het extensief beheer van de landerijen op zijn bedrijf en op het landgoed Nijenstein is er wat betreft vogels kijken altijd wel wat te beleven. De vraag van Albert Hassink maakte mij dan ook nieuwsgierig en op 12 oktober 2022 heb ik het perceel voederbieten met melde doorkruist. Het was verrassend hoeveel vogels voedsel zochten in dit bietenveld. Met name foerageerden er veel Rietgorzen op de zaden van de melde. Veel adulte Rietgorzen, maar ook zag ik veel nog niet uitgekleurde juveniele exemplaren. Ik neem aan dat de Rietgorzen afkomstig waren uit de nabij gelegen broedgebieden in de Welsumerwaarden; maar dat is een veronderstelling die ik niet kan bevestigen. Neemt niet weg, dat ik het wel een bijzondere ervaring vond, om zoveel vogels in een bieten-/ meldeveld aan te treffen. Natuurinclusieve landbouw kan bijdragen leveren voor biodiversiteit in ons agrarisch landschap. Monitoring van landbouwgebieden met natuurinclusieve opgaven wordt een interessante opgave; ook voor de KNNV.

Tekst & foto's
Adrie Hottinga

Voederbietenveld met melde, interessant voor zaadetende vogels

Waarnemingen 12 oktober 2022

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Graspieper	vele tientallen	Heggenmus	2
Kneu	vele tientallen	Merel	2
Rietgors	>100	Vink	4
Zanglijster	6		

Herken je de twaalf boerderij-vee-planten ?

Plantenfoto's: Pim van der Knaap, Ger Breman & Hetty Verstraaten

Kijk voor de antwoorden op blz. 40

Het Kuinderbos

Vanuit diverse windstreken verzamelen leden van de insecten- en plantenwerkgroep zich op zaterdag 23 juli 2022 bij café 'De Kleine Burcht' in Kuinre. Onze eerste pleisterplaats is het grootste en oudste bos van de Noordoostpolder: Het Kuinderbos. We parkeren de auto's bij de Staatsbosbeheercamping en lopen in slakken-gang een rondje om het meer De Kuilen.

De koperen ploert is volop aanwezig. De temperatuur aangenaam. In korte tijd noteren en fotograferen we 15 soorten dagvlinders waaronder Atalanta, Dagpauwoog en Koevinkje. Vogels laten zich amper zien noch horen. Wellicht einde foerageertijd of té warm? De Brede wespenorchis, Moeraswolfsklauw, Mattenbies en Ronde Zonnedaauw doen hun uiterste best om op te vallen. Het Kuinderbos is ook een walhalla voor libellen zoals op een informatiebord staat.

Langzaam scharrelen we verder. Komen ogen tekort. Lessen tussendoor onze dorst. Eten een broodje uit het vuistje. Een appelklokhuis verdwijnt tussen de bosjes. We gunnen onszelf geen tijd om ergens te gaan zitten en rustig te lunchen. De natuur is en blijft overweldigend. Er is altijd zoveel te zien en te beleven. Als we nog naar de wonder-schone Weerribben willen, dan wordt het de hoogste tijd om in de auto te stappen.

1) Kleine vuurvlinder 2) Kleine vos
3) Mattenbies 4) Gehakelde aurelia
5) Ronde zonnedaauw (li),
Moeraswolfsklauw (re)

1) Paardenbijter 2) Bruine winterjuffer 3) Kleine roodoojuffer 4) Watersnuffel

Nationaal Park Weerribben-Wieden

We rijden achter Gerard en Wietske. Plotseling stoppen ze op de Hoogeweg vlak voorbij een bruggetje. Praten met wat mensen die aan de kant van de weg lopen. Spreken anderen aan die met een groot statief in het riet staan. Wij hebben nog steeds niet door dat dit de plek is voor een Grote vuurvlinder. Weten wij veel. Stapvoets rijden we door. Stoppen achter de geparkeerde auto van Gerard. Zien dat Henk en bijna alle anderen ook langs deze smalle weg parkeren. Gerard neemt het woord. We kunnen onze oren bijna niet geloven: 'Jullie krijgen een kwartier de tijd om een Grote vuurvlinder te bewonderen.'

Gerard kijkt ons breed lachend aan. Hij weet dat deze vlinder hoog op ons wensenlijstje staat. Wij hoeven niet lang na te denken. Rennen terug naar het riet waar nog steeds een paar mensen staan te turen. Zouden we dan eindelijk, maar toch deze parel zien?

'Zit hij er nog? Zijn we op tijd?'

'Ja. Kijk maar.'

'Ohhhh... Wat mooi.'

'Ga niet te ver het riet in. Dan worden de boswachters van Staatsbosbeheer boos.'

We zijn bofkonten. Genieten met volle teugen van dit kleine geluk. Deze dag maakte een vliegende start in het Kuinderbos en kan nu al helemaal niet meer stuk. Wat een verrassing. Wat een cadeau.

In vogelaarsjargon is het voor ons een 'Lifer'. Een zeldzame standvlinder die we voor het eerst in levenden lijve zien.

We staan plotseling oog in oog met deze fraaie vlinder uit de Blauwtjes familie. Dit is niet zomaar een Grote vuurvlinder (*Lycaena dispar*). Het betreft een ondersoort *Batava*, die ernstig wordt bedreigd en op de Rode Lijst staat.

In drie laagveengebieden voelt deze tere schoonheid zich thuis: De Weerribben, De Wieden en Rottige Meente. Het is voor deze bedreigde soort van levensbelang dat een grote oppervlakte laagveenmoeras aanwezig is met ijl veenmosrietland, rietland en hooiland. Aan kwaliteitsriet geen gebrek. Het Wiedenriet uit de kop van Overijssel staat bekend als één van de beste uit Europa.

De beperkte vliegtijd is in één generatie van begin juli tot half augustus. Grote vuurvlinders besteden in hun korte vlinderbestaan relatief weinig tijd aan het zoeken van nectar. De belangrijkste nectarplanten zijn Grote katentaart en Kale jonker. Deze staan her en der tussen het riet, langs de waterkant en in bermen.

Het mannetje verdedigt een territorium vanaf een alleenstaande plantenstengel. Maakt geregeld patrouillevluchten. Zoekt een vrouwtje door af te gaan op seksgeurstoffen (feromonen) die paringsbereide vrouwtjes verspreiden.

Het vrouwtje zet haar eitjes af op Waterzuring. Een veilige plek voor de eieren met voldoende voedsel voor jonge rupsen. Jaarlijks zoeken en tellen vrijwilligers alle exemplaren. Met lange stokken geven ze de vindplaatsen van de kwetsbare eitjes aan.

De rups leeft van de waardplant. Eet. Groeit. Vervangt zijn huid. Eet. Groeit. Vervelt. Transformeert. Krijgt een nieuw jasje. Verpopt. Binnen in de pop vindt een metamorfose plaats. Wordt vlinder.

Omdat de doorgaande weg erg smal is en we niet zo handig geparkeerd staan, vertrekken we met enige weemoed na een kwartier. Vlinders symboliseren namelijk wereldwijd de kortstondigheid en eindigheid van het leven. De onsterfelijke ziel. De wederopstanding. Transformatie.

Bij de oude Grieken: symbool voor de ziel. Bij de Egyptenaren: teken van geluk. Bij een Noord-Amerikaanse indianenstam: vruchtbaarheid. In Japan: genegenheid en familieliefde. In de Chinese cultuur: verstandhouding tussen twee geliefden. In Oost-Azië: voor de ziel en liefde voor anderen.

Op kerkhoven zijn veel houten en stenen vlinderdecoraties op grafstenen en klassieke glazen of moderne messing urnen te vinden. Tekens van troost, kracht, gedaantewisseling, leven na de dood. Asstrooikers, assieraden en bio-urnen worden versierd met rupsen, poppen en vlinders.

Het Woldlakebos

In het Woldlakebos, een eldorado voor vlinders en elegante libellen, zetten we onze nu al zéér geslaagde excursie voort. Een van de eerste vlinders die ons verrast is de zeldzame Zilveren maan. Familie: aurelia's. Ook een Rode Lijstsoort. De favoriete waardplant van de Zilveren maan is het Moerasviooltje. De kortstondige vliegtijd is van begin mei tot half juni en begin juli tot half september in twee generaties. De vlinders zijn de hele dag actief en voeden zich met nectar van onder andere Echte koekoeksbloem.

Van de 40 soorten libellen in het Woldlakebos zijn de Kempense en Zwarte heidelibel vandaag in groten getale aanwezig. Het is niet moeilijk om aan een maaltijd te komen. Vliegen en muggen zijn er meer dan genoeg.

Kleinste egelskop (Rode lijst), Krabbenscheer (Rode lijst), Grote boterbloem ofwel Egelkolen, Pijlkruid, Grote kattenstaart, Koninginnekruid en Groot blaasjeskruid geven op subtiele wijze kleur aan het broekboslandschap met veel riet, sloten en drassige plekken.

Net voordat we de auto instappen, fladdert een tere Koninginnenpage vluchtig voorbij. Druk nectar zuigend van Rode klavers. De *Papilio machaon* is familielid van de grote pages. Deze vlinder profiteert van warme zomers en breidt zich de laatste jaren flink noordwaarts uit.

De Koninginnenpage is groot en heeft een spanwijdte tot 75 millimeter. De vleugels hebben overwegend gele kleuren en daarnaast een opvallende zwart-gele tekening met blauwe accenten, een rode vlek aan de achtervleugel en een langwerpige, zwart gekleurde vleugelaanhangsel dat de vleugelstaart of -sliip wordt genoemd. Dan blijkt weer eens dat we van begin tot eind moeten blijven opletten.

Bronvermelding: Vlinderstichting

Insectenhotels in de gemeente Heerde

Tekst Adrie Hottinga

Foto's Geert Kuper

In de gemeente Heerde zijn onder auspiciën van de KNNV en de Imkersvereniging Heerde vijf insectenhotels gerealiseerd bij de vijf klompenpaden. Bij Vriezies Erfgoed in Wapenveld was al in een eerder stadium via de Imkersvereniging Heerde en de KNNV een insectenhotel gebouwd. Het meest recente en zevende insectenhotel is afgelopen voorjaar gebouwd op de Beleefplekke bij camping Tesseplekke in Veessen langs het klompenpad Elsvoorderpad. Hiermee heeft het Elsvoorderpad een primeur met drie insectenhotels: één in Vorchten en twee in Veessen. Op de achterzijde van de insectenhotels zijn panelen bevestigd met informatie over hommels, overwinterende vlinders en wilde bijen. In vrijwel alle insectenhotels zijn ook ruimtes gemaakt voor overwinterende vlinders. De insectenhotels bij de klompenpaden zijn niet ongemerkt gebleven in Gelderland. In 2018 hebben wij een powerpoint presentatie gegeven tijdens de jaarlijkse vrijwilligersavond van Stichting Landshapsbeheer Gelderland. Tijdens deze bijeenkomst van de klompenpad vrijwilligers in Wageningen werd ook door een commercieel bedrijf een presentatie gegeven over hun activiteiten voor de verkoop van insectenhotels.

Inmiddels zijn ook meerdere mailtjes met informatie verstuurd naar vrijwilligers van diverse klompenpaden die een insectenhotel willen bouwen. Het meest recent is het verstrekken van veel informatie aan de vrijwilligers van een klompenpad in Wenum-Wiesel voor de realisatie van twee insectenhotels.

Deze twee insectenhotels zijn gebouwd op basis van de tekeningen en ideeën van de insectenhotels in Heerde. Wij hebben vrij veel informatie verzameld via foto's en een overzicht van aan te schaffen materialen en ook heeft Gerrit Scholten in Vorchten een "CAD" (digitaal beschikbaar) bouwtekening gemaakt met alle maten van het door de KNNV en de Imkersvereniging type insectenhotel naar idee van ons KNNV lid Geert Kuper. De digitale beschikbaarheid van informatie van vooral een bouwtekening en materiaal overzicht en bedrijven voor aanschaf van materiaal blijkt in een behoefte te voorzien. Wat ons opvalt is dat voor veel insectenhotels, die ik inmiddels heb gezien, bouwstenen worden gebruikt die in boekjes en brochures zijn opgenomen. Wij hebben ook bouwstenen gebruikt, maar deze volgegoten

Broedcocons in leemspecie

leem zodat wilde bijen daar nestholten in kunnen maken. In een aantal insectenhotels zullen wij nog gaatjes boren in de bouwstenen die volgegoten zijn met leem. De leem is bouwleem dat wordt gebruikt voor isolatie van woningen en wij kopen dat in Steenderen waar een bouwbedrijf is gevestigd dat eco bouwmaterialen in het assortiment heeft.

Het stucleem is een mooi product dat bij vochtig weer enigszins poreus wordt en als zodanig gebruikt kan worden voor de vervaardiging van broedcocons.

Voor het opvullen van de insectenhotels gebruiken wij bamboe maat 10-12 en oude rietmatten. Wanneer je bundels maakt met tie-ribs dan kun je dat prima zagen met een afkortzaag.

Insectenhotel - De Nijenstein Veessen

Insectenhotel - gemeente Heerde

Het zevende insectenhotel op de Beleefplekke in Veesen is gebouwd via een constructie met pallets. Voor particulieren die zelf ook een insectenhotel willen bouwen is dit een goedkope methode.

Wat nog onze aandacht behoeft is de verhoging van biodiversiteit in de omgeving van de insectenhôtels. Minder vroeg maaien van het gras en kruiden niet verwijderen. Het is een aandachtspunt, maar wat hardnekkig op te lossen is bij beheerders van de openbare ruimte. Een andere wens is om in 2023 een inventarisatie te verrichten om erachter te komen welke wilde bijen gebruik maken van de insectenhôtels. Hiervoor zullen wij de insectengroep van de KNNV benaderen.

Gewone snipvlieg

Gewone snipvlieg, *Rhagio scolopaceus* (Korte Broek Vaassen)

De Gewone snipvlieg is een 8 tot 16 mm lange vlieg (Orde Diptera of Tweevleugeligen), die in vrijwel het gehele land voorkomt. Hij is vooral te vinden in bossen en langs bosranden en zit vaak met tientallen soortgenoten met gespreide poten en de kop naar beneden op boomstammen.

Ze voeden zich met kleine insecten, maar ook met honingdauw en plantensappen. De larven eten graag regenwormen en voeden zich ook met rottende plantendelen.

Ze overwinteren in de strooisellaag.

Tekst & foto's Henk van Woerden

Dubbelborstelrietslakvlieg

Tekst & foto's Henk van Woerden

Dubbelborstelrietslakvlieg, *Tetanocera arrogans* (Korte broek Vaassen)

Nog een vertegenwoordiger van de Diptera of Tweeevleugeligen, maar wel één met een volslagen andere leefwijze. Het is één van de 58 in Nederland voorkomende vliegen die als slakkendoder bekend staan. Vliegen uit deze familie komen vooral voor in moerassen of andere natte gebieden, waar de larven parasiteren op slakken, zowel op huisjes- als naaktslakken.

De larven leven doorgaans als aaseter of parasiet, maar het imago beperkt zich tot het snoepen van nectar.

Het is een vrij zeldzame soort die in ongeveer 30 (van de ruim 1600) uurhokken verspreid over het land voorkomt.

De afgebeelde Dubbelborstelrietslakvlieg heeft zich met name gespecialiseerd op de algemeen voorkomende Gewone barnsteenslak, *Succinea putris*

In memoriam Jan Polman

Toen de insectenwerkgroep nog huiskamerbijeenkomsten hield ontmoette ik Jan voor het eerst. Een lange man met een witte kuif en een stevige handdruk, zo herinner ik mij hem nog. Die avonden werden altijd bij Agnes Herwijner gehouden en omdat die nogal krap behuisd was moest er flink met de meubels worden geschoven. Jan en ik moesten altijd op een smal trapje stoelen van boven naar benedenen na afloop weer terug transporteren. Daar werd door Jan, zoals bij alle handelingen die hij verrichtte, goed over nagedacht zodat het zonder ongelukken steeds weer lukte. Tijdens de herfst- en voorjaarskampen was hij bijna altijd aanwezig en het eerste gesprek ging dan altijd over de mooie rit die hij geheel in eigen stijl had gemaakt. Jan koos nooit voor snelwegen, maar voor binnenwegen en indien mogelijk wegen langs een rivier, die hadden zijn voorkeur. Dat het veel langer duurde kon hem niet schelen, haast had hij immers niet. Menig deelnemer aan die kampen verbaasde zich over de enorme hoeveelheid boterhammen die hij 's morgens klaar maakte. Maar halverwege de dag waren ze meestal al op. Vele gesprekken hadden we onderweg en niet alleen over de natuur, maar ook over onze gezamenlijke interesse voor oude techniek. We maakten ritjes in stoomtreinen en bezochten oude spoorbanen, keken uit naar antieke motoren enz. Ondertussen maakten we lange dag- wandelingen die voor hem geen enkel probleem waren. Behalve een keer toen hij bij terugkomst zijn laarzen uittrok en er achter kwam dat ze van iemand anders waren, met een paar maatjes minder. Toch ruim 18 kilometer op gelopen! Maar zelfs die avond lukte het mij nog steeds niet om een potje tafeltennis van hem te winnen. In een andere hoedanigheid zaten wij weleens met de gemeente ambtenaren van groenbeheer om tafel. De betrokkenheid van Jan voor elke boom die dreigde gekapt te worden was zeer groot, het werd door hem ter discussie gesteld. Maar ook simpele aanbevelingen zoals het bouwen van op de zon gerichte woningen in de wijk Klarbeek, kwamen uit zijn koker. Jammer dat daar nooit iets mee gedaan is. Op de werkgroep avonden en excursies, waar hij altijd op de fiets uit Vaassen kwam, zag ik hem de laatste jaren steeds minder. En dat viel op omdat wij langzamerhand ook steeds meer naar wilde bijen gingen kijken en daarmee een warme pleitbezorger voor de honingbij in de discussie gingen missen.

Gerard Plat

Waarneming van Griuze kroonkranvogels

Tekst Adrie Hottinga

Foto Gerrit Jan van Dijk

Begin oktober kregen wij een melding via facebook over de aanwezigheid van twee Griuze kroonkranvogels in de Zijmars in Vorchten. De vogels waren vervolgens op diverse locaties in Vorchten, Veessen en Heerde een maand aanwezig en foerageerden voornamelijk op de mais stoppels. Ook werden deze kranvogels regelmatig waargenomen in de omgeving van landgoed De Nijenstein in Veessen. Tijdens één van de slaaplaatstellingen die wij verrichten in de Welsumerwaarden zagen wij 's avonds deze kranvogels neerstrijken en dat betekende dat zij in de Welsumerwaarden in de nabijheid van de slaapplaats van de Grote zilverreigers de nacht doorbrachten.

Griuze kroonkranvogels zijn exoten die behoren tot gehouden vogels en ook deze kranvogels zijn ontsnapte exemplaren, of losgelaten door een vogelliefhebber.

Herwin Looman bevestigde dat de kranvogels geringd waren en dus "gehouden vogels" zijn. Waar deze exemplaren vandaan komen weten we niet? Griuze kroonkranvogels hebben hun leefgebied in Zuidelijk Afrika en leven van allerlei zaden en ongewervelde dieren. Geen wonder dat wij de kranvogels regelmatig zagen foerageren op maisstoppels waar veelal maiskorrels en maiskolven achterblijven na de oogst. Regelmatig worden gehouden kooivogels waargenomen, maar Griuze kroonkranvogels zijn zover ik weet niet eerder in ons werkgebied waargenomen.

Leefgebied van Griuze kroonkranvogels in Zuid-Afrika

Griuze kroonkranvogel

Antwoorden twaalf boerderij-vee-planten blz. 32 en 33

1. Koekruid	7. Bokkenorchis
2. Schapenzuring	8. Paardenkastanje
3. Gewoon biggenkruid	9. Geitenbaard
4. Kleine varkenskers	10. Paardenbloem
5. Gewone ossentong	11. Lamsoor
6. Paardenstaart	12. Gewoon varkensgras

Planten waarnemingen in 2022 - Een bloemlezing

Tekst Egbert de Boer

Blauwe knoop (*Succisa pratensis*).

Een plant die in de tweede helft van het jaar bloeit met flets-blauwe half-bolvormige hoofdjes. Het lijkt er op dat hij achteruit gaat in onze omgeving. Hij is dit jaar gevonden langs de Veluwsedijk zuid van Oene, in de omgeving van het Vossenbroek (langs de weg oost van de A50) en hij komt ook voor in het Korte Broek. Ook groeit hij langs de Laarseweg net ten noorden van Vaassen (in een berm met o.a. Struikhei en Schermhavikskruid). Maar zijn er nog meer groeiplaatsen?

Borstelkrans (*Clinopodium vulgare*).

Een lipbloemige met een krans van bloemen boven de stengelbladen en ook bovenaan een hoofdje met bloemen. Landelijk gezien is deze plant zeldzaam, maar niet bedreigd. Kijken we echter naar het voorkomen op de Noord-Oost-Veluwe dan komt hij daar inmiddels in elf atlasblokken van 5x5 km voor. Oorspronkelijk ken ik Borstelkrans van de bermen van de Woldbergweg.

Ik beschouw(de) hem als een (mogelijk) leger-adventief. Sindsdien heeft hij zich behoorlijk uitgebreid (vanaf ± 2000) van 2 (tot 2010), naar 7 (tot 2014), naar 10 (tot 2019) naar 11 (tot 2021) uurhokken. Hij staat vooral in bermen van wegen en (fiets) paden in genoemd gebied.

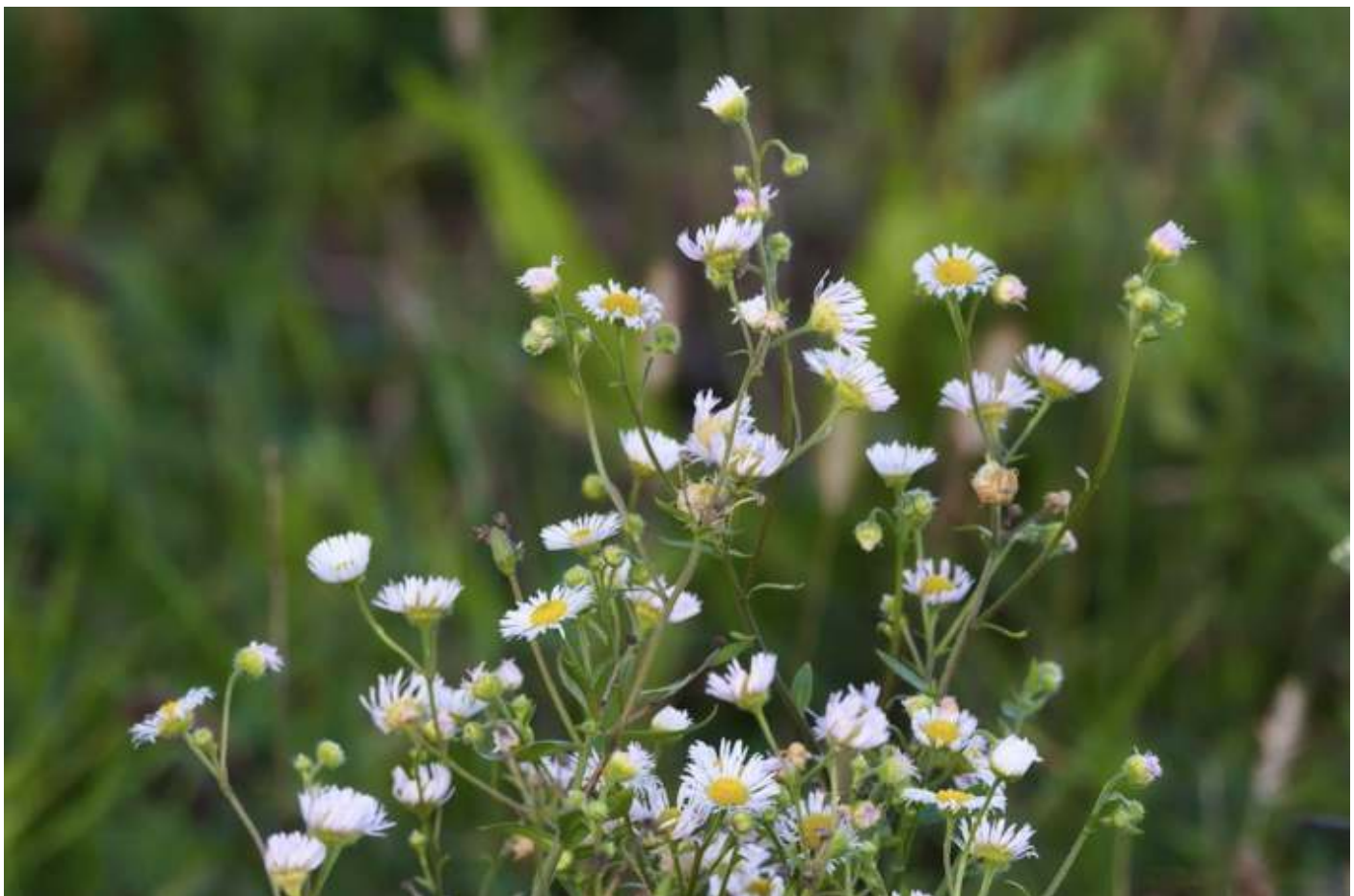
Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*).

Rode lijst - Kwetsbaar. Op de Veluwe een erg zeldzame soort. Afgelopen zomer ben ik mee geweest met een speurtocht van Kroondomein en FLORON op zoek naar oude en mogelijke nieuwe groeiplaatsen. De speurtocht langs een tiental plekken bleef echter beperkt tot vondsten op de twee mij bekende locaties bij het Cannenburger Gat en langs de Elspeterweg. Op beide plekken zijn door het Kroondomein maatregelen getroffen zodat het aantal planten op deze groeiplekken weer iets toeneemt.

Blauwe knoop

Foto Egbert de Boer

Zomerfijnstraal - Foto Herwin Looman

Grasklokje - Foto Herwin Looman

Grasklokje (*Campanula rotundifolia*). Dit klokje (met ronde hartvormige grondblaadjes en meer langwerpige stengelblaadjes) is in onze omgeving regelmatig te vinden in droge wegbermen. Maar hij staat ook op de begraafplaatsen in Epe (Norelbos, Tongerenseweg), Oene (Eperweg), en Vaassen (oude begraafplaats Apeldoornseweg).

Grote wolfsklauw (*Lycopodium clavatum*). Het vinden van een Wolfsklauwsoort bezorgt je altijd een goed gevoel. Het zijn zeldzame 'oude' sporenplanten. Grote wolfsklauw staat op de Rode Lijst als bedreigde soort. Ik kende in elk geval vier groeiplaatsen in onze omgeving. Afgelopen zomer kwam er voor mij een nieuwe vindplaats bij in de schuine kant langs het 'tweede' ven bij Tongeren. Langs de waterrand groeit hier ook de Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundatum*).

Fijnstraal:

Canadese fijnstraal (*Erigeron canadensis*) en **Gestreepte fijnstraal** (*Erigeron sumatrensis*).

De Canadese fijnstraal is een oude bekende. Maar de laatste jaren wordt ook vaak de Gestreepte fijnstraal gevonden. De laatste heeft stengels met veel korte kromme haren, heeft behaarde omwindselblaadjes en bredere hoofdjes en komt later in bloei dan de Canadese fijnstraal. Ook de **Gevlamde fijnstraal** (*Erigeron bonariensis*) is al gesignaleerd (omwindselblaadjes met opvallend roodachtige top). In of in de buurt van ingezaaide bermen vinden we regelmatig de **Zomerfijnstraal** (*Erigeron annuus*) met grotere hoofdjes en grotere lintbloemen. Maar de **Scherpefijnstraal** (*Erigeron acris*) met tot 1 cm lange paarsachtige lintbloemen en hooguit 30-50 cm hoog (vaak nog korter) die ik vroeger nog wel eens zag langs de zandweg over de Gortelse Hei, heb ik al enige jaren niet meer gezien (voor het laatst in 2018).

Moerashertshooi (*Hypericum elodes*) is een liggende slappe hertshooi-achtige van vochtige soms droogvallende grond. De liggende stengels hebben slappe ovaalronde blaadjes met betrekkelijk grote gele (hertshooi)bloemen. Ik wist dat hij in Vossenbroek staat. Dit jaar kwam daar het Korte Broek bij.

Moerashertshooi - Foto Herwin Looman

Moeraswederik (*Lysimachia thyrsoiflora*) is minder bekend dan de Gewone wederik (*Lysimachia vulgaris*), die we regelmatig in slootkanten tegenkomen. Gewone wederik heeft centimeter-grote puntige gele bloemen in een pluim en tegenoverstaande bladen of in kransen. Ook de Moeraswederik is te vinden aan waterkanten. Maar de bloemen staan in trosjes met smalle kroonslippen in de bladoksels van min of meer roodachtige meterhoge stengels. Ik vond ze dit jaar langs de vijvers bij de Cannenburch, en bij Vosbergen langs de sloot middenin de ijsbaan. Moeraswederik is vast op meer plekken te vinden!

Muizenstaart (*Myosurus minimus*) In eerste instantie een onopvallend sprieterig plantje. Als het in bloei komt (begin mei), valt na verloop van tijd de verlengde bloembodem op, die de plant zijn naam geeft. Oorspronkelijk een plantje van kleiachtige bodems langs kust en rivieren en dan vooral op veel betreden plekken bij de ingang van weilanden. Maar tegenwoordig komt hij ook voor op andere plekken. Zo was hij afgelopen (voor)jaar massaal aanwezig in een boomkwekerij bij Hoorn /Heerde.

Muizenstaart - Foto Wietske Jansen

Okkernoot/Walnoot (*Juglans regia*) Iedereen kent walnoten. Iedereen weet dat sommige vogels graag met boomvruchten slepen om ze ergens te verbergen als voedsel voor de komende winter. Iedereen weet dat ze dat soms 'vergeten'. Het gevolg is dat er her en der boompjes opstaan. Ook in onze omgeving. Zo'n boompje is te herkennen aan de geveerde bladen met 2-4 paar zijblaadjes en een veel groter eindblad. Langs het (spoorbaan) fietspad ten noorden van Vaassen staat zo'n boompje dat inmiddels zelf vruchten draagt. Zal vast vaker voorkomen!

Varens: Het is de vraag hoe natuurlijk het voorkomen van planten op begraafplaatsen is: zijn ze aangeplant, verwilderd of misschien spontaan? Mijn speurtocht op de begraafplaatsen in de Gemeente Epe leverde vijf min of meer bijzondere varens op:

Dubbelloof

Foto Hetty Verstraaten

* **Dubbelloof** (Struthiopteris spicant) – tussen twee bemoste graven op de familie-begraafplaats Tongeren; * **Ijzervaren** (Cyrtonium falcatum) – Norelbos, Epe ; * **Koningsvaren** (Osmunda regalis) – Norelbos, Epe; * **Tongvaren** (Asplenium scolopendrium) – Wanenk, Vaassen; * **Lansvaren** (Polystichum lonchitis) – Wanenk, Vaassen.

Zeegroene rus (Juncus inflexus) Bijna iedereen kent de PITRUS (Juncus effusus) en zijn iets zeldzamere evenknie met kluwenachtige bloeiwijze, **Biezenknoppen** (Juncus conglomeratus). Allebei bekend van slootkanten en moerassige plekken o.a. in heideterreinen. Op dezelfde soort groeiplaatsen, maar dan op veel zwaardere grond, is de Zeegroene rus te vinden. Deze rus heeft grijsgroene stengels en een sprieterige langer gerekte bloeiwijze. Afgelopen zomer vond ik hem o.a. in Vossenbroek en in de omgeving van de Vloeddijk tussen Oene en Nijbroek.

Ook een plant gevonden waarvan je denkt dat hij bijzonder is, of wil je een naam weten? Laat het me weten: Stuur een mailtje met een beschrijving, vindplaatsgegevens en (zo mogelijk) een foto!

Egbert de Boer (edeboer008@planet.nl)

In memoriam Erik Murriss

Op woensdag 23 november 2022 is Erik Murriss thuis in Vaassen overleden. Erik is 82 jaar oud geworden. Erik was al vroeg lid van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie in Hilversum. Hierdoor bleek dat hij al jong veel belangstelling had voor de bescherming van de natuur met als specifiek aandachtsgebied de planten en vogels. Na zijn werk bij de Heidemaatschappij werd hij hoofd Groen bij de gemeente Epe en had hij o.a. een enorme drive voor het natuurvriendelijk beheer van de wegbermen. Erik heeft lange tijd in het bestuur van de KNNV Epe-Heerde gezeten en was een trouwe bezoeker van de vogelwerkgroep-activiteiten. Erik heeft bijvoorbeeld 15 jaar lang samen met anderen (op de fiets) roofvogels in de winter geteld. Ook nam Erik deel aan alle 25 winterse Punt Transect Tellingen. En dan na afloop natuurlijk het gezellig samenzijn met het stamppottenbuffet... Erik was geen vogelaar die alle bijzondere soorten moest zien, maar hij genoot van het gewone. Als we tijdens een vergadering het rondje waarnemingen deden, kwam hij meestal met waarnemingen van vogels in zijn eigen tuin. Erik is met veel vogelreizen meegegaan. Hij was een fijne reisgenoot, gezellig en vol humor. Erik schreef voor de reisverslagen veel gedichten en rijmen. Hierdoor geven de reisverslagen een extra dimensie aan de vogelbelevissen en bevatten ze een hele dierbare herinnering aan Erik.

KNNV Vogelwerkgroep Epe-Heerde

Vogelwerkgroep-lid van het eerste uur.

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

www.editoo.nl

Indien onbestelbaar retour: Norelholtweg 4, 8161NA EPE